

Molnár Erzsébet

A szervezeten belüli
előnyozási eljárás
alkalmazásának lehetőségei
az államigazgatási szervek
körében

TARTALOM

I. Bevezetés	3
II. A büntetés célja és a bűncselekmény felderítésének viszonyrendszere	5
III. Az önfeljelentésre ösztönzés mint a korrupciófelderítés eszköze	8
III. 1. Az önfeljelentés bűnfelderítési jelentőségéről	8
III. 2. Tevékeny megbánás a korrupciós bűncselekmények körében	9
IV. A szervezeten belüli korrupciófelderítő eljárások	12
IV. 1. Intern korrupciófelderítő eljárások létalapja büntetőjogi fenyegetettség fényében	12
IV. 2. Az internal investigation és a criminal compliance	13
IV. 2. 1. A fogalmak jelentése	13
IV. 2. 2. Szervezeti integritást sértő magatartásra utaló jelek	16
IV. 2. 3. Visszaélés-bejelentés mint felderítési eszköz	17
IV. 2. 4. Intézkedési lehetőségek az eredményes felderítés után	18
V. Hivatalos személyt terhelő feljelentési kötelezettség	20
V.1. A feljelentési kötelezettség elmulasztása	22
V.2. Korrupciós bűncselekmény feljelentésének elmulasztása	23
V.2.1. Hitelt érdemlő tudomás	25
V.2.2. „Mihelyt teheti”	26
V.3. Hitelt érdemlő tudomás hiánya: gondatlan hamis vád	27
VI. Kit terhel a feljelentési kötelezettség államigazgatási szervezetrendszeren belül?	29
VI.1. Hivatalos személy	29
VI.2. Szervezeti hierarchia	30
VI.3. Feljelentési kötelezettség teljesítése hierarchikus szervezeten belül	32
VII. Összegzés	35

I. BEVEZETÉS

A szervezeten belüli kriminális magatartások felderítését, a látencia eliminálását célzó jogintézmény az *internal investigation*, azaz a szervezeten belüli előnyomozási eljárás. Ez olyan felderítési intézkedések gyűjtőfogalma, amelyek alkalmasak arra, hogy az egyébként magas fokú látenciával bíró – tipikusan korrupciós – bűncselekmények feltárását elősegítsék. A szervezeten belüli bünelkövetés a látens bűnözés egyik legjelentősebb bázisa, ugyanis egy zárt, hierarchikus szervezet képes arra, hogy a rendszeren belül realizált büntetőjogilag (potenciálisan) releváns magatartásokat a bűnüldöző hatóságok előtt – különböző motivációs okok miatt – leplezze, ezáltal egyrészt voltaképpen lehetetlenné tegye a felderítést, másrészt további visszaélésekre motiváljon.

A tanulmány célja annak vizsgálata, vajon milyen lehetőségei vannak az előnyomozási eljárás alkalmazásának az integritást sértő cselekmények hatékonyabb és eredményesebb felderítése érdekében az államigazgatási szervek körében. A kutatás középpontjában álló hipotézis szerint a szervezeten belüli előnyomozási eljárások intézményesített rendszerének az integrált kockázatkezelési rendszer részét kell képeznie. A büntetőjogi relevanciával bíró visszaélések, integritást sértő magatartások feltárása, valamint azok bűnüldöző hatóságok tudomására hozásának potenciális lehetősége nem csak a bűnfelderítést elősegítő jogcselekmények sorozata, hanem bűnmegelőző, generálpreventív, valamint speciálpreventív hatás kifejtésére is alkalmas.

A vizsgálat jogalapját¹ az államigazgatási szervek integritásirányítási rendszeréről és az érdekérvényesítő fogadásának rendjéről szóló 50/2013 (II. 25.) Korm. rendelet 4. §-a képezi, amely előírja, hogy *a hivatali szervezet vezetője köteles gondoskodni a szervezet működésével összefüggő integritási és korrupciós kockázatokra vonatkozó bejelentések fogadásáról és kivizsgálásáról, amelynek keretében belső szabályzatot készít.* E rendelkezés voltaképpen normatív alapot szolgáltat egy közigazgatási belső előnyomozási rendszer kiépítésére. Ha a szervezeti integritást

¹ Vö. STOBER, Rolf (2015): Compliance für die öffentliche Verwaltung – eine Notwendigkeit? In STOBER, Rolf – ORTHMANN, Nicola (Hrsg.): *Compliance. Handbuch für die öffentliche Verwaltung*. Stuttgart, W. Kohlhammer GmbH.

sértő esemény² bűncselekmény (feltételezett) elkövetésében manifesztálódik, úgy az már – tekintettel az állam büntetőigényére – nem lehet kizárólag szervezeti ügy. A korrupciós kockázatok bejelentésének kivizsgálására kötelezés olyan normatív rendelkezés, amely a kutatási hipotézis alapján megalapozza hivatali szervezeten belüli előnyomozás lefolytatását. Mivel a bűncselekmény elkövetésének gyanúját megalapozó visszaélészerű magatartások felderítése kontrollmechanizmus, főszabály szerint a szervezet vezetőjét terhelő kötelezettség, amely kötelezettség teljesítését meghatározott feltételek mellett a szervezet valamely más tagjára, így például az integritás-tanácsadóra delegálhatja. Fontos hangsúlyozni azonban, hogy a delegálás ténye a kötelezett felelősségét nem eliminálja, a delegált oldalán ugyanakkor az átruházott kötelezettség megszegése esetére felelősséget keletkeztet.

² Minden olyan esemény, amely a szervezetre vonatkozó szabályoktól, valamint a jogszabályi keretek között a költségvetési szerv vezetője és az irányítószerv által meghatározott szervezeti célkitűzéseknek, értékeknek és elveknek megfelelő működéstől eltér. [370/2011 (XII. 31.) Korm. rend. a költségvetési szervek belső kontrollrendszeréről és belső ellenőrzéséről 1. § (2) bek. u) pont]

II. A BÜNTETÉS CÉLJA ÉS A BŰNCSELEKMÉNY FELDERÍTÉSÉNEK VISZONYRENDSZERE

Számos hazai és nemzetközi szakirodalom foglalkozik a korrupciós magatartások látenciájának problematikájával. A korrupciós magatartásokat rendkívül nehéz felderíteni, kriminológiai értelemben tipikus áldozat nélküli bűncselekménynek tekintendők,³ hiszen mind az aktív, mind a passzív oldali szereplő nyer a korrupciós ügyletből, így a win-win szituáció, az érdekegyezőség⁴, valamint a kétoldalú bűncselekmény megvalósítása hallgatásra ösztönöz, tipikusan nincsen harmadik személy, aki tudomással bír a magatartásról. Ritkán tárhatók fel emellett dokumentált bizonyítékok, ezért a sikeres szervezeti visszaélés-felderítés korrupciós magatartások felismerésére érzékeny munkavállalókat és vezetőket igényel.⁵ Az ilyen magatartások által okozott károk mértékét a deliktum látenciája miatt legfeljebb becsülni lehet, a hatóság tudomására jutó esetek pusztán a jéghegy csúcsának tekinthetők, pontos adatok megközelítőleg sem ismertek.⁶ Habár az elsődleges cél mindig a korrupció – illetve általánosságban a bűncselekmény – megelőzése, megakadályozása, ha ez nem sikerül, úgy a felderítés legalább ilyen fontos, sőt, álláspontom szerint a korrupciós magatartások hatékony felderítése bír igazán bűnmegelőző hatással.

A büntetés céljával, illetve annak hatásával foglalkozó uralkodó szakirodalmi álláspontok hangsúlyozzák, hogy a büntetőjog preventív hatása tekintetében kevésbé a büntetés mértéke, sokkal inkább a bűncselekmény felderítésének valószínűsége

³ GEIS, Norbert (1997): *Korruption in Staat und Wirtschaft*. In REICHMANN, Heinz – SCHLAFFKE, Winfried – THEN, Werner: *Korruption in Staat und Wirtschaft*. Köln, Deutscher Instituts-Verlag. 49.

⁴ Vö. MADAI Sándor (2012): *A költségvetési szervek vagyongazdálkodásával kapcsolatos korrupciós bűncselekmények Magyarországon – összefüggések a költségvetési szervek körében felmért korrupciós kockázati tényezőkkel*. In SZENTE Zoltán szerk.: *Elemzések a közszféra korrupciós kockázatairól*. Gyűjteményes tanulmánykötet a 2011. évi integritás felmérés adataiból. Budapest, Állami Számvevőszék. 75.

⁵ GRUPP, Bruno (2001): *Korruptionsabwehr in der öffentlichen Verwaltung. Bestechungsschwerpunkte und Begleitdelikte – Professionelle amstinterne Korruptionsanalyse – Antikorruptionskonzept für Behörden, Unternehmen und Anstalten*. Expert Verlag, Renningen-Malmsheim. 168.

⁶ Vö. GEIS 1997; GNEUSS, Stephan (2002): *Strafmildernde Strafanzeige und Korruptionsbekämpfung. Eine rechtsökonomische Analyse*. Wiesbaden, Springer Fachmedien GmbH. 153.

bír döntő jelentőséggel.⁷ Ebből az következik, hogy a büntetőjog generálpreventív célját – különösen a fokozottan látens bűncselekmények körében – nem elsősorban a kilátásba helyezett büntetőjogi szankció emelésével lehetséges elérni, hanem olyan eszközrendszer implementálásával, amely a jogsértés (minél korábbi) észlelését lehetővé teszi, amelyek a bűncselekmény felderítésének valószínűségét növelik.⁸ A „represszió általi prevenció” nem paradoxon tehát, hanem ontológiai kölcsönhatás. A büntetőjog pozitív generálprevenációs elmélete szerint⁹ ugyanis a büntetőnorma érvényességébe, érvényesülésébe vetett megrendült bizalom helyreállítása *mint cél* fogalmilag kívánja az adott bűncselekmény elkövetését, megvalósulását (azaz a negatív generálprevenáció, vagyis a büntetéssel fenyegetés elretentő hatásának¹⁰ *sikertelenségét*), majd az arra való büntetőjogi reakciót.¹¹ Ebben az esetben ugyanis visszaáll az üres fenyegetésként jelen lévő büntetőnorma érvényesülésébe vetett társadalmi bizalom, avagy potenciális elkövetői oldalról megközelítve a normasértéstől való tartózkodásra motiválás eszközeként újraéled, avagy ténylegesen fenyeget a deklarált szankció. A büntetéssel, a büntetőjogi felelősség megállapításával való fenyegetés mint negatív generális prevenció cél mindaddig célravezető lehet, amíg az adott bűncselekmény felderítési mutatói *magasak*. Azoknál a bűncselekményeknél, ahol a jogi és morális tilalom távol esik egymástól, azaz ahol a bűncselekmény elkövetésétől való visszatartó erő legritkábban keletkezik belső, morális emóciókból (mint a korrupciós bűncselekmények esetén), eleve nehéz a bűncselekmény elkövetésétől való tartózkodásra motiváló tényezők feltárása és implementálása.¹² A büntetés mértékének potenciális elretentő hatása tehát ténylegesen csak akkor jön szóba, ha a felderítéspotenciál magas (de legalábbis nem alacsony).¹³ Ha ugyanis a potenciális elkövetőnek a felderítés sikertelensége miatt, a magasfokú látencia tapasztalata alapján nem kell tartania a felelősségre vonástól, úgy teljes mértékben irreleváns az, hogy a jogalkotó milyen magas büntetési tétellel fenyeget a deliktum

⁷ CURTI, Hennig (1999): *Abschreckung durch Strafe. Eine ökonomische Analyse der Kriminalität*. Wiesbaden, Deutscher Universitäts-Verlag. 34., GNEUß 2002, 154.

⁸ Vö. GNEUSS 2002, 154.

⁹ Vö. HOLLÁN Miklós (2015): A korrupció tilalomfái: korrupciós bűncselekmények integritásszemléletben. In DARGAY Eszter – JUHÁSZ Lilla Mária szerk.: *Antikorrupció és integritás*. Budapest, Nemzeti Közszerzői Egyetem, 132.

¹⁰ NAGY Ferenc (2017): Megjegyzések a negatív generális prevenció teóriájáról. *Forum Acta Juridica et Politica*, 80. sz. 184.

¹¹ FRISCH, Wolfgang (2014): Zum Zweck der Strafandrohung. Ein Beitrag zur Theorie von der positiven Generalprävention. In HEFENDEHL, Roland – HÖRNLE, Tatjana – GRECO, Luis (szerk.): *Streitbare Strafrechtswissenschaft. Festschrift für Berndt Schünemann zum 70. Geburtstag am 1. November 2014*. Berlin, De Gruyter., 57.

¹² Vö. FRISCH 2014, 60.

¹³ Vö. CURTI 1999, 81–82.

elkövetése esetére.¹⁴ Amíg az elkövető könnyedén képes elbújni a felelősségre vonás elől, az azzal való fenyegetés teljes mértékben hatástalan.

Az a haladó és üdvözlendő álláspont, miszerint a bűncselekmény felderítésének valószínűségét kell növelni, kvázi közgazdaságtani alapon közelíti meg a potenciális tettesben a bűncselekmény elkövetésével kapcsolatos motívumok harcát. A kriminológiában különösen a gazdasági, valamint korrupciós bűnözés terén helyeselhető racionális választás modellje szerint ugyanis abban az esetben, ha a potenciális tettesnek jobban kell félnie a lebukástól, mint amekkora esélye van a büntetlenül maradásra, úgy motivált arra, hogy a bűncselekmény elkövetésétől tartózkodjon, hiszen az számára mint szükségletkielégítés nem éri meg.¹⁵ Valamely bűncselekmény felderítésének valószínűsége elsősorban a bűnüldöző hatóságok aktivitásán múlik. A potenciális tettesnek e valószínűségi fokhoz való szubjektív viszonyulása befolyásolja a bűncselekmény elkövetését vagy az attól való tartózkodást. A bűncselekmény felderítésének kérdésével kapcsolatos transzparencia tehát negatív motivációs információként hat. Azaz amennyiben valamely szervezeti struktúra korrupciófelderítési eszközökkel rendelkezik, avagy erre legalábbis törekszik, fontos az is, hogy minderről a szervezet tagjai tudjanak.¹⁶ A szervezeti integritás, az integritás-tanácsadók szerepének fokozása e tekintetben is fontos, hasznos és előremutató.

¹⁴ GNEUSS 2002, 137.

¹⁵ CURTI 1999, 27–28.

¹⁶ Vö. CURTI 1999, 34–35.

III. AZ ÖNFELJELENTÉSRE ÖSZTÖNZÉS MINT A KORRUPCIÓFELDERÍTÉS ESZKÖZE

III. 1. Az önfeljelentés bünfelderítési jelentőségéről

A büntetőjogi büntetéssel való fenyegetés érvényre jutásának hiánya nem csak a hatékony felderítés elmaradását eredményezi, ugyanis a korrupciós magatartások generális megelőzésének lehetetlensége rendszerszintű problémákat, valamint társadalmi dehonesztációt is eredményez. A közigazgatási, illetve rendvédelmi szervek körében felmerülő korrupciós magatartások nemcsak jelentős vagyoni károkat okoznak tehát, hanem immateriális sérelmeket is előidéznek,¹⁷ azaz nem elhanyagolható mértékben gyengül az állampolgárok közigazgatási, rendvédelmi szervek szabályszerű működésébe vetett bizalma.¹⁸ A bizalom megrendülése az állami apparátus döntéseinek, intézkedéseinek társadalmi akceptálása ellen hat.¹⁹ Ha a gazdálkodó szervezetek visszaélészerű, korrupciógyanús magatartásokat sugároznak a társadalom felé, az a szervezet reputációvesztéséhez, a szervezetről kialakult kép jelentős romlásához vezet, amely gazdasági hátrányt, nemritkán teljes lehetetlenséget eredményez. A közigazgatási szervek, államigazgatási szervek ennél jóval többet kockáztatnak, ugyanis ha a társadalom bizalma megrendül azon szervek tisztességes működésében, amelyek az állam működését hivatottak garantálni – különösen akkor, ha azok rendvédelmet és bűnmegelőzést szolgálnak –, az előre nem látható veszélyeket eredményez.²⁰ Megállapítható tehát, hogy alapvetően nagyobb kriminálpolitikai, illetve bűnüldözési érdek fűződik a bűncselekmények felderítéséhez, mint az inkriminált magatartások mindenek felett álló szankcionálásához. Különösen azért igaz ez a megállapítás, mert az állam nem tud büntetni addig, amíg a deliktumot fel nem deríti.

¹⁷ GEIS 1997, 49.

¹⁸ Vö. GNEUSS 2002, 153.

¹⁹ Vö. GEIS 1997, 50.

²⁰ STOBER 2015.

Az önfeljelentés, illetve az önfeljelentésre motiválás a korrupciós bűncselekmények felderítésének hatékony eszköze.²¹ Azoknál a bűncselekményeknél, amelyek felderítése, nyomozása jelentős nehézségekbe ütközik, a büntetés enyhítése, avagy annak mellőzése által indukált vallomások, illetve egyéb adatok, bizonyítékok voltaképpen az egyetlen járható felderítési alternatívát kínálják a nyomozóhatóságok számára.²² Az önfeljelentés kizárólag a feljelentő személyét érintő büntetethez való jog megszüntető, avagy korlátlan enyhítő ok, az adott bűncselekményben közreműködő egyéb elkövetők büntetőjogi felelősségét nem érintik.²³ Ily módon egy többszereplős korrupciós kapcsolat esetén akkor, ha a szervezeten belüli lebukástól tartani lehet, a korrupciós szereplők bármelyike motivált lehet minél előbb a bűnüldöző hatósághoz fordulni, és a korrupciós bűncselekményt feltárni.

A következő részben az önfeljelentés szerepét vizsgálom a korrupciós bűncselekmények hatályos anyagi jogi szabályozása körében, és értékelem a szabályrendszer potenciális büntetőjogi relevanciáját, valamint esetleges szerepét az államigazgatási szervek integritási rendszerének fejlesztése tekintetében.

III. 2. Tevékeny megbánás a korrupciós bűncselekmények körében

A Büntető törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (Btk.) a XXVII. fejezetben szabályozza a korrupciós bűncselekményeket. Az államigazgatási, illetve közigazgatási szervek keretei között, adott esetben azok javára, érdekében elkövethető korrupciós bűncselekmények közül a Btk. 293. §-a szerinti hivatali vesztegetés, a Btk. 294. §-ában szabályozott hivatali vesztegetés elfogadása, valamint a hivatali befolyással üzérkedés [Btk. 299. § (1) bekezdés] és a hivatali befolyás vásárlása [Btk. 298. § (1) bekezdés] a releváns tényállás, tekintettel arra, hogy az államigazgatási szervezeteken belül tevékenységet végző személyek tipikusan a hivatalos személy speciális tettesi kvalifikációval bírnak.²⁴ A Btk. mind a korrupciós kapcsolat aktív oldali szereplőjének, azaz a jogtalan előnyt adó, illetve ígérő személynek, mind pedig a passzív oldali, a korrupciós előnyt kérő vagy elfogadó elkövetőnek potenciális büntetlenséget biztosít abban az esetben, ha a törvényben meghatározott feltételek mellett önfeljelentést tesz.

²¹ HEESSEN, Eva (2003): *Selbstanzeige als Instrument zur Kriminalitätsbekämpfung. Eine Rechtsökonomische Analyse*. Frankfurt am Main, Deutscher Universitäts-Verlag. 2.

²² HEESSEN 2003, 1.

²³ HEESSEN 2003, 10.

²⁴ Vö. MADAI 2012, 70.

Tekintettel arra, hogy a tanulmány szempontjából a korrupciós kapcsolatok passzív oldalán szereplő hivatalos személy (illetve befolyással üzérkedés esetén a reá hivatkozó személy) cselekvősege, illetve felelősség alóli mentesülésének lehetősége, valamint az abban rejlő motivációs lehetőségek vizsgálata bír relevanciával, e helyen eltekintek az aktív vesztegetőre vonatkozó felelősségelimináló szabályok elemzésétől.

A Btk. mind a hivatali vesztegetés elfogadása, mind pedig a hivatali befolyással üzérkedés tényállásnál másodlagos büntethetőségi akadályt rögzít, amely alapján *a büntetés korlátlanul enyhíthető – különös méltánylást érdemlő esetben mellőzhető – a bűncselekmény elkövetőjével szemben, ha a bűncselekményt, mielőtt az a hatóság tudomására jutott volna, a hatóságnak bejelenti, a kapott jogtalan vagyoni előnyt vagy annak ellenértékét a hatóságnak átadja és az elkövetés körülményeit feltárja* [Btk. 294. § (5) bekezdés; Btk. 299. § (6) bekezdés]. A büntetőjogi felelősség alóli esetleges mentesülés az adott bűncselekmény elkövetőjét érinti. Egyértelmű, hogy a hivatali vesztegetés tényállási elemeit megvalósító tettes a feltételek fennállása esetén mentesülhet a felelősség alól, ám egyértelmű az is, hogy a tevékeny megbánást deklaráló norma az önfeljelentő személyére bír csak kihatással, a deliktumban részes egyéb felekre nem. Mint ahogyan azt korábban említettem, a felelősség alóli mentesülés kizárólag akkor képes önfeljelentésre, az elkövetés körülményeinek feltárására motiválni az elkövetőt, ha bűncselekmény felderítése egyébként fenyeget. Azáltal azonban, hogy a jogalkotó mind az aktív, mind a passzív oldalhoz felelősségmentesülési klauzulát fűz, a bűncselekmény elkövetői már abban a pillanatban motiválttá válnak saját cselekményük feltárására, amikor ilyen szándékot a másik oldali szereplőnél érzékelnek. Avagy abban az esetben, ha valamely tettesi magatartáshoz egy harmadik személy mint részes járul cselekményével, úgy az ő magatartásának feltárása neki fog büntetlenséget biztosítani. Így például amennyiben a szervezetben dolgozó hivatalos személy jogtalan előnyt fogadott el azért, hogy hivatali kötelességét megszegje, és a szervezet vezetőjének tudata ezen korrupciós magatartást legalább az eshetőleges szándék szintjén átfogta, úgy a tettesi magatartáshoz járuló mulasztásos bűnsegély részesi alakzat alapján vonható felelősségre, tekintettel arra, hogy a szervezet vezetőjét speciális jogi kötelezettség terheli a szervezet alkalmazottjai által realizált (büntetőjogilag releváns) visszaélések megelőzésére. A minden oldalról és minden elkövetői alakzat tekintetében biztosított büntethetőségi akadály tehát mintegy *verseny*t képes generálni a korrupciós bűncselekmény szereplői között abban az esetben, ha meggyengül vagy megbomlik közöttük a hallgatásban megnyilvánuló közös érdek. Erre pedig annál nagyobb az esély, minél többszereplős korrupciós kapcsolatról van szó.

Integritási, korrupciós kockázatkezelési, valamint kockázatminimalizálási szempontból e minden oldalt érintő mentesülési lehetőségére vonatkozó rendelkezéseknek a szervezet tagjaival való megismertetése óriási jelentőséggel bír.

Mindezek alapján a rendelkezés a korrupciós bűncselekmény egyik legfőbb okaként megjelenő érdekegyezőséget igyekszik kiküszöbölni²⁵ azáltal, hogy bármely szereplő feltáró jellegű együttműködése esetére büntetlenség lehetőségét helyezi kilátásba.

²⁵ Vö. MADAI 2012, 75.

IV. A SZERVEZETEN BELÜLI KORRUPCIÓFELDERÍTŐ ELJÁRÁSOK

A bűnmegelőzés alapvető állami és szervezeti érdek. Abban az esetben azonban, ha a szervezeten belül mégis (büntetőjogilag releváns) visszaélés elkövetésére kerül sor, úgy – amellet, hogy az anyagi büntetőnorma megvalósulása az állam büntetőhatalmát feléleszti – a jogsértésre a szervezetnek is adekvát reakciót kell adnia. E reakció pedig a jogsértés kivizsgálása, a jogsértés tényét alátámasztó körülmények szükséges mértékben történő feltárása, végső soron pedig alternatív szervezeti represszió alkalmazása, valamint együttműködés a bűnüldöző hatóságokkal. Jelen fejezet a releváns fogalmak tisztázását, valamint a kérdéses szervezeten belüli felderítési eljárások lefolytatása szükségességének, illetve létalapjának meghatározását követően exemplifikatív jelleggel a potenciálisan célravezető eljárásokkal foglalkozik.

IV. 1. Intern korrupciófelderítő eljárások létalapja büntetőjogi fenyegetettség fényében

Jóllehet a bűncselekmény elkövetése tényében való állásfoglalás a bűnüldöző hatóságok feladata, valamely bűncselekmény elkövetésére vonatkozó tények hatóság tudomására hozása azonban a feljelentőtől is bizonyos fokú gondosságot követel meg. Azaz az általa állított, bűncselekmény elkövetésére vonatkozó tény valóságtartalmának ismerete tekintetében gondossági kötelesség terheli, amely megsértése a gondatlan hamis vád vétsége miatti felelősségre vonást vonhatja maga után abban az esetben, ha az állított tény alkalmas arra, hogy az alapján büntetőeljárás meginduljon. Emellet fontos szem előtt tartani, hogy a közigazgatási, államigazgatási szférában tipikusan olyan személyek dolgoznak, akik munkavégzésük során a Btk. értelmező rendelkezése szerinti hivatalos személynek minősülnek [Btk. 459. § (1) bekezdés 11. pont], így őket bűncselekmény észlelése esetén feljelentési kötelezettség terheli, amely elmulasztása szintén bűncselekmény.²⁶ A potenciálisan elkövetett

²⁶ A hivatalos személyeket terhelő korrupciós bűncselekmények vonatkozásában fennálló feljelentési kötelezettség tartalmának értelmezéséről lásd részletesen a következő fejezeteket.

korruptió bűncselekménnyel kapcsolatos feljelentési kötelezettség teljesítéséhez szükséges bizonyossági fok megszerzése céljából a szervezetben belül lehetőséget kell biztosítani olyan eljárási módszerek jogszerű és célszerű lefolytatására, amelyek a gondos feljelentéshez szükséges bizonyosság megszerzésére alkalmasak. Az intern korrupciófelderítő eljárások létalapját álláspontom szerint tehát kettős tényező adja: egyrészt a szervezeti integritást sértő magatartás kivizsgálása és represszionálása szervezeti érdek, hiszen minimum szervezeti reputációt sértő magatartásokról van szó, a normatív indokot pedig a hivatalos személyeket terhelő feljelentési kötelezettség adja, amelynek elmulasztása büntetőjogi felelősségre vonást eredményez.

IV. 2. Az internal investigation és a criminal compliance

IV. 2. 1. A fogalmak jelentése

Ahogy fentebb utaltam rá, minden antikorrupciós politika elsődleges célja a profilaxis, vagyis a korrupciós magatartások megelőzése. Abban az esetben azonban, ha korrupciós magatartás realizálásának gyanúja merül fel, a szervezetnek reagálnia kell.²⁷

Az ún. belső felderítés, kvázi előnyomozás (internal investigation)²⁸ szervezeti értelemben egy olyan kontroll eljárás, amelynek célja, hogy a szervezetben a múltban lezajlott valamely esemény, tipikusan magánjogi, közigazgatási jogi, szabálysértési jogi, valamint büntetőjogi²⁹ szempontból releváns jogsértésekre fókuszálva kivizsgálásra és értékelésre kerüljön,³⁰ tehát egy szervezeti válaszreakció visszaélés elkövetése gyanújának felmerülése esetén.³¹ Tipikusan a szervezettel munkaviszonyban álló munkavállaló által elkövetett visszaélések belső felderítésének hatékony eszköztárához tartozik.³² Tágabb értelemben az *internal investigation* fogalma

²⁷ GRUPP 2001, 167.

²⁸ Az internal investigation gazdálkodó szervezetek vonatkozásában történő értelmezéséhez, elemzéséhez lásd részletesen: MOLNÁR Erzsébet: A vállalkozáson belüli előnyomozási eljárás interdiszciplináris kontextusban. *Jogtudományi Közlöny*, 2016/9. 458–468.

²⁹ MONTIEL, Juan Pablo (2013): Unternehmerische „Selbstreinigung“ Compliance-Programme, interne Untersuchungen und Neutralisierung strafrechtlicher Risiken. In KUHLEN, Lothar – KUDLICH, Hans – URBINA, de Ortiz: *Compliance und Strafrecht*. Köln, C. F. Müller. 205.

³⁰ C. KNIERIM, Thomas (2012): Erfordernisse und Grenze der Internal Investigation. In ROTSCH, Thomas (Hrsg.): *Wissenschaftliche und praktische Aspekte der nationalen und internationalen Compliance-Diskussion*. Baden-Baden, Nomos Verlag. 78.

³¹ C. KNIERIM, 81.

³² SPEHL, Stephan – MOMSEN, Carsten – GRÜTZER, Thomas: Unternehmensinterne Ermittlungen – Ein internationaler Überblick – Teil I.: Einleitung unternehmensinterner Ermittlungen. CCZ, 2013/6. 260.

alá szubsumálhatunk minden olyan belső eljárást, kontrollmechanizmust, amelyek büntetőjogi relevanciával bíró³³ cselekmények felderítését (is) célozzák. Ennek megfelelően a fogalom alá érhető munkajogi értelemben a munkáltató, társasági jogi értelemben a felügyelőbizottság, auditbizottság vagy a könyvvizsgáló releváns eljárása is.³⁴ Szűkebb értelemben azonban egy intézményesített „különnyomozási eljárásról”³⁵ van szó, amely főszabály szerint független az imént említett, tipikus szervezeti kontrollmechanizmusoktól, és amelyet tipikusan a szervezettel jogviszonyban álló személy folytat le.³⁶

Az internal investigation fogalmának meghatározása önmagában nem elegendő, rendeltetésének és céljának megértéséhez el kell azt helyezni egy tágabb körben, azaz szükséges meghatározni rendszerbeli helyét. A belső, szervezeti előnyomozási eljárások gyűjtőfogalma a szervezeti compliance-management részeként definiálható.³⁷ A compliance (megfelelőség) szervezeti értelemben olyan szabályrendszer, illetve eljárási mechanizmusok gyűjtőfogalma, amelyek fő célja, hogy a szervezet tagjait jogkövető magatartásra ösztönözze, azaz a szervezeten belüli jogi, illetve etikai normák betartatására irányul.³⁸ E fogalomnak megfelelően a compliance-nek két aspektusa van: preventív, valamint represszív. A preventív szabályok, illetve eljárások célja a szervezeten belüli visszaélések megelőzése, míg a represszív aspektus rendeltetése a már bekövetkezett jogsértés szervezeten belüli kezelése. A büntetőjogilag releváns compliance intézkedések gyűjtőfogalma a *criminal compliance*. Pontosabban: amennyiben valamely – akár preventív, akár represszív – intézkedés büntetőjogilag releváns cselekmény megelőzésére, illetőleg bekövetkezett bűncselekménnyel kapcsolatos tényleges vagy potenciális következmények szervezeten belüli kezelésére irányul, úgy a compliance fogalmon belüli szűkítéssel élve megfelelő gyűjtőfogalomként alkalmazható a *criminal compliance*. A fogalom ismeretében az internal investigation a compliance (éspedig tipikusan *criminal compliance*) represszív aspektusa.³⁹ A szervezeten beüli korrupciófelderítés mindezek alapján tehát olyan, a szervezet által szabályozott eszközök összessége, amelyek objektíve

³³ THEILE, Hans – GATTER, Marcelle Janina – WIESENACK, Tobias: Domestizierung von Internal Investigations? *ZSTW*, 4/2014. 803.

³⁴ MOMSEN, Carsten 2011: Internal Investigations zwischen arbeitsrechtlicher Mitwirkungspflicht und strafpro-zessualer Selbstbelastungsfreiheit. *Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik (ZIS)*, Vol 7. No. 6. 511.; THEILE-GATTER-WIESENACK, 804.

³⁵ C. KNIERIM 78.

³⁶ POPPE, Sina (2013): Compliance und Strafrecht. In INDERST, Cornelia – BANNENBERG, Brigitta – POPPE, Sina: *Compliance. Aufbau – Management – Risikobereiche*. München, C. F. Müller. 581.

³⁷ MONTIEL, 187–190.

³⁸ ROTSCHE, Thomas (2015): Grundlagen. Criminal Compliance – Begriff, Entwicklung, theoretische Grundlegung. In ROTSCHE, Thomas: *Criminal Compliance*. Baden-Baden, Nomos. 41.

³⁹ MOMSEN 2011, 511.; POPPE (2013), 581.

alkalmasak arra, hogy a korrupciós kapcsolat potenciális résztvevőit e magatartástól *feltétlen reflexió által* visszatartsa.

A compliance közigazgatási szervezetrendszerre való konkretizálása sok területen megoldásra váró feladat,⁴⁰ üdvözlendő azonban, hogy az integritás-menedzsment területén e tekintetben már van előrelépés. A konkretizálási kényszert az adja, hogy a közigazgatási, államigazgatási szervezeteknek a gazdálkodó szervezetekhez képest zártabb és hierarchizáltabb rendszere alapvetően kevésbé enged a rugalmas megoldási javaslatok irányába történő elmozdulásnak, másrészt azonban a közigazgatás terén tipikusan felmerülő korrupciós magatartások relatíve jól tipizálhatók, így azok tekintetében felderítési eszközök is fókuszáltabban építhetők ki. A közigazgatási korrupciónak Geis kriminológiai szempontból két nagy területét különbözteti meg: az engedélyezési- és kontrollkorrupciót, valamint a pénzügyi érdeklődésű közbeszerzési korrupciót.⁴¹ A rendészeti korrupció a kontrollkorrupció csoportjába tartozik. A rendészeti korrupció megelőzése és felderítése még a szokásosnál is nehezebb, hiszen a rendvédelmi szervek alapvetően a jogellenes társadalmi magatartások megelőzését, feltárását célozzák.⁴² A rendvédelmi szervek körében elkövetett, tipikusan korrupciós magatartások felderítését, végső soron megelőzését szolgáló, a Nemzeti Védelmi Szolgálat hatáskörébe tartozó megbízhatósági vizsgálat⁴³ hatékony bűnmegelőzési eszköznek bizonyul, az államigazgatási szervezetrendszeren belüli intenzív korrupciófelderítési mechanizmusok kiépítésére való törekvés talán e területen jelenik meg igazán dominánsan.

A büntetőjogilag releváns visszaélések feltárásának az integritásirányítási rendszer részét kell képeznie, amely ezáltal szervesen illeszkedik a szervezeti struktúrába.⁴⁴ A szervezeti struktúrában e helyen érdemes elhelyezni, ajánlatos azonban a visszaélések felderítésével, feltárásával a preventív célokat szolgáló integritás-tanácsadótól eltérő, más, kompetens személyt megbízni, kifejezetten erre a célra alkalmazni, illetve egy esetleges integritási osztályon belül célszerű a feladatkörök felosztása során e hatáskör megállapításáról is gondoskodni.

⁴⁰ STOBER 2015.

⁴¹ GEIS, 1997, 47.

⁴² Vö. KLOTZ Péter (2017): Rendvédelmi szervek: integritás ante portas. *Magyar Rendészet*, 17. évf. 1. sz. 91.

⁴³ KLOTZ 91–92.; VÁRADI Piroška – VARGA Róbert (2015): A Nemzeti Védelmi Szolgálat korrupcióellenes tevékenysége. In DARGAY Eszter – JUHÁSZ Lilla Mária szerk.: *Antikorrupció és integritás*. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem. 153–156.

⁴⁴ Vö. *Egy szilárd integritási rendszer felé: A megvalósítás eszközei, folyamatai, struktúrai és feltételei*. Global Forum on Public Governance. GOV/PGC/GF(2009)1. 79.

IV. 2. 2. Szervezeti integritást sértő magatartásra utaló jelek

A szervezeten belüli korrupció intern feltárásának voltaképpen nulladik lépcsőfoka a korrupciós, illetve egyéb integritást sértő magatartások potenciális indíciumainak felismerése. E tekintetben integritásmenedzsment szempontjából a szervezet feladata a szervezet tagjainak érzékenyítése a korrupciós magatartásokra utaló jelek felismerésére. A német Bundeskriminalamt kutatási projektjében számos olyan figyelmeztető jelet határozott meg, amelyek felismerése egyúttal potenciális korrupciós magatartás feltárásához vezethet. Az ún. szociálneutrális indikátorok közé sorolja a kutatás egyebek mellett a szervezet tagjának hirtelen jelentősen javuló, rendszeres jövedelemmel nem magyarázható egzisztenciális helyzetét, avagy azt is, ha a szervezet tagja feltűnően „nélkülözhetetlen”, azaz például indokolatlanul lemond a nyaralásáról, vagy látható, komolyabb betegség ellenére dolgozik. Ide sorolható emellett a kollégákkal szembeni szokatlan zárkózottság, a megnövekedett, korábban nem tapasztalható aggodalom a munkavégzés során történő hibázás miatt, illetve amennyiben vezető pozíciót betöltő szervezeti tagról van szó, úgy az alkalmazottak túlzó és korábban nem tapasztalható presszionálása az esetleges, tevékenységben implicite kockázati szempontból is benne rejlő hibák elkerülésére, valamint a hirtelen jött érdeklődés olyan munkafolyamatok iránt, amelyek a saját hatáskörén kívül esnek.⁴⁵ Az ún. riadóindikátorok közé sorol olyan magatartásokat, mint gyakori hibák realizálása a számlák elkészítése során, majd ezek utólagos javítása, túl nagy koncentráció, illetve túlzó energiabefektetés meghatározott személlyel kapcsolatos ügyben. Ilyen gyanújel továbbá az is, ha az adott személy magatartása ismétlődő szóbeszéd a munkatársak körében, illetve ha a korrupciógyanús magatartást kifejtő személy munkafolyamatokat indokolatlanul titkosan kezel.⁴⁶

A gyanújelek (kockázati tényezők) felismerése, érzékelésének jelentése valamennyi szervezeti tag implicit feladata kell, hogy legyen, azok kezeléséhez, szakszerű kivizsgálásához azonban intézményesített belső kontrollrendszer, kiépített információs csatornák, a foglalkoztatottak, illetve tagok rendszerszerű megkérdezése szükséges, valamint elengedhetetlen az is, hogy a belső ellenőrzési rendszer keretében független és szakszerű ellenőrzésre is sor kerüljön, további korrupcióprevenció érdekében.⁴⁷

⁴⁵ GRUPP 2001, 169.

⁴⁶ GRUPP 2001, 170.

⁴⁷ GRUPP 2001, 168.

IV. 2. 3. Visszaélés-bejelentés mint felderítési eszköz

A visszaélés-bejelentés, avagy whistleblowing legtágabb értelemben valamiféle jogsértés, normasértés nyilvánosságra hozását, a nyilvánosság figyelmének normasértésre való felhívását jelenti. Szűkebb értelemben – nevezetesen compliance relációban – a szervezeten belül, illetve a szervezet tevékenységével összefüggésben elkövetett jogsértések nyilvánosságra hozását értjük alatta.⁴⁸ Whistleblower az a szervezet részét képező, illetve a szervezettel egyéb jogviszonyban álló személy, aki a szervezeten belül észlelt jogsértéseket – legyen szó akár bűncselekményről, akár más jogági vagy etikai normasértésről⁴⁹ – meghatározott szervnek vagy személynek, a szervezeten belül (intern whistleblowing) vagy azon kívül (extern whistleblowing) feltárja⁵⁰ annak érdekében, hogy az megfelelő módon orvoslásra kerüljön. Antikorrupciós szemszögből nézve tehát a whistleblowing bennfentes információ szolgáltatása a korrupciógyanús magatartás észlelése esetén.⁵¹ A jelenkori német szakirodalom a whistleblowing intézményét elsősorban a korrupciómegelőzés eszközeként definiálja.⁵² Tekintettel azonban arra, hogy valamennyi korrupciós bűncselekmény már a jogtalan előny ígéretével befejezetté válik, így álláspontom szerint sokkal inkább a szervezeti visszaélés-felderítés eszközei közé sorolható,⁵³ mindamelllett, hogy természetesen a fenti tétel, miszerint e represszív, illetve felderítő eszközök eredményes alkalmazása preventív hatást is indukál. Az eszköz elméletileg célravezető, ám gyakorlati megvalósítása nem egyszerű. Különösen nagy kihívást jelent e korrupciófelderítési (valamint megelőzési) eszköz vonatkozásában a munkatársak motiválása a visszaélés, korrupciós magatartás jelentésére. Nyilvánvalóan a hallgatásra motiváló körülmény ugyanis a későbbi zaklatástól, esetleges elbocsátástól való félelem.⁵⁴ A motívumok vizsgálata során fontos figyelembe venni, hogy a whistleblower mint a szervezet tagja elsősorban a saját pozíciója megtartásában érdekelt,⁵⁵ azaz individuális érdeke fűződik ahhoz, hogy

⁴⁸ ROTSCH, Thomas – WAGNER, MARKUS (2015): Whistleblowing. In ROTSCH, Thomas: *Criminal Compliance*. Baden-Baden, Nomos. 1314.

⁴⁹ HEFENDEHL, Roland (2009): Alle lieben Whistleblowing. In BÖSE, Martin – STERNBERG-LIEBEN, Detlev (Hrsg.): *Festschrift für Knut Amelung zum 70. Geburtstag*. Berlin. 618.

⁵⁰ BÖCKLER, Hans (2011): *Whistleblowing*. Düsseldorf, Setzkasten GmbH. 12.

⁵¹ VIEBRANZ, Jörg (2010): *Möglichkeiten unternehmerischer Korruptionsprävention*. Bayreuth, Verlag für Nationalökonomie, Management und Politikberatung. 68–69.

⁵² Vö. VIEBRANZ 2010, 89.

⁵³ Vö. VIEBRANZ 2010, 91.

⁵⁴ VIEBRANZ 2010, 69.

⁵⁵ BÜRKLE, Jürgen: Weitergabe von Informationen über Fehlverhalten in Unternehmen (Whistleblowing) und Steuerung auftretender Probleme durch ein Compliance-System. *Der Betrieb*, Vol. 57. No. 40. 2158.

a visszaélés jelentése miatt se munkajogi, se egyéb szociális hátrányok ne érijék,⁵⁶ sőt adott esetben még valamiféle előnyben is reménykedhessen.⁵⁷ Az anonimitás e negatív motívumokat jelentős mértékben képes enyhíteni, így egy szervezetben belüli bejelentési rendszer kiépítése kizárólag az anonimitás garantálása mellett célravezető. Mindez azonban még mindig nem jelenti azt feltétlen, hogy a munkatárs motivált lenne a korrupciós magatartásról való tudomását a szervezet illetékes tagjával megosztani, sokkal inkább áll fenn annak a veszélye, hogy a hallgatása áráért a korrupciós kapcsolatban való részvételre válik motiválttá. Az mindenesetre igaz, hogy a szervezet részéről egy ilyen lehetőség intézményesült biztosítása a korrupciós magatartás kifejtése tekintetében történő döntéshozatal során mint negatív motiváció jelenhet meg.⁵⁸

IV. 2. 4. Intézkedési lehetőségek az eredményes felderítés után

Jóllehet a tanulmánynak nem tárgya a korrupciós bűncselekmény elkövetőjével szembeni – e konstellációban – extern eljárás, nevezetesen a büntetőeljárás vizsgálata, elengedhetetlen azonban utalni arra, hogy eredményes intern eljárás lefolytatását követően mi a teendő.

A korrupciós magatartás felderítése során minden olyan körülményt, bizonyítékot biztosítani kell, amely egy utólagos eltussoláshoz vezethet. Amellett, hogy a potenciális bizonyítékok biztosítása (pl. videofelvételek tárolása, dokumentumokról másolatok készítése, levelezés, e-mail ellenőrzése és rögzítése) a hatékony felderítés érdeke, azok későbbi büntetőeljárásban is – eljárásjogi feltételeknek megfelelően – hasznosíthatók. Fontos megjegyezni, hogy egy meghatározott szabályok, rögzített eljárási rend keretei között lefolytatott belső előnyomozási eljárás eredményeinek büntetőeljárásban való törvényes felhasználhatósága kérdéseket, megoldásra váró problémákat rejthet magában. Tekintettel arra, hogy az előnyomozati eljárások nem büntetőeljárás keretei között lefolytatott, voltaképpen bizonyítékfeltárások, úgy az annak lefolytatásában kompetens szervezeti tagot, belső ellenőrt, integritás-tanácsadót, avagy a szervezet vezetőjét nem korlátozzák oly fontos eljárásjogi alapelvek, mint például az önvádra kötelezés tilalma. Így kérdéses lehet, hogy egy belső eljárás keretei között keletkezett jegyzőkönyv, amely adott esetben

⁵⁶ VIEBRANZ 2010, 92.

⁵⁷ ROTSCH–WAGNER 2015, 1318.

⁵⁸ Vö. VIEBRANZ 2010, 70.

büntetőeljárás megindítására alkalmas információkat tartalmaz attól a személytől, aki a büntetőeljárásban gyanúsított lesz, miképpen használható fel az eljárásban bizonyítási eszközként. Hasonló módon, a belső eljárás lefolytatása során a releváns információval rendelkező és meghallgatott szervezeti tag ebben az eljárásban nem tekintendő a büntetőeljárási értelemben vett tanúnak, ezért a tanú kioktatására vonatkozó kötelezettség sem terheli az intern eljárás lefolytatóját. Kérdéses, hogy amennyiben a meghallgatott személy később a vallomástételt jogszerűen megtagadja, úgy az intern eljárás során tőle megszerzett bizonyíték felhasználása a büntetőeljárásban jogellenesnek minősül-e. Álláspontom szerint, tekintettel arra, hogy korrupciófelderítési fókuszú intern eljárásról van szó, indokolt lehet az eljárási rendnek a büntetőeljárás legfőbb, garanciális elveire tekintettel történő meghatározása.

A hitelt érdemlő tudomás megszerzését követően kerül sor a feljelentés megtételére, valamint ezzel párhuzamosan az adott szervezet belső, represszív intézkedéseket meghatározó szabályrendszerére tekintettel kerülhet sor közigazgatási, illetve belső, szervezeti szabályoknak megfelelő fegyelmi eljárás lefolytatására, fegyelmi szankció kiszabására.⁵⁹

⁵⁹ GRUPP 2001, 177.

V. HIVATALOS SZEMÉLYT TERHELŐ FELJELENTÉSI KÖTELEZETTSÉG

Amint azt a bevezetőben megállapítottam, a korrupciós deliktumok felderítése a bűnüldöző hatóságok egyik legnehezebb feladata, tekintettel arra, hogy kriminológiai értelemben vett áldozat nélküli bűncselekményről van szó, amely elkövetése során a korrupciós kapcsolatban részvevő felek mindegyike érdekelt abban, hogy a deliktum titokban maradjon, így az gyakran látens marad. Még nehezebb a felderítés abban az esetben, ha a korrupciós magatartás kifejtésére valamilyen zárt, hierarchikusan működő szervezeten belül kerül sor, legyen az gazdálkodó szervezet vagy államigazgatási szerv.⁶⁰ Ebben az esetben ugyanis a bűncselekmény látenciáját objektíve is elősegíti az a zárt rendszer, amelybe történő betekintés, illetve amelyben kifejtett magatartások feltárása, eredményes felderítése a hatóságok számára szinte lehetetlen, különösképpen abban az esetben, ha a korrupciós bűncselekményt közvetlenül vagy közvetve a szervezet érdekében követik el.

Az eredményes felderítés azonban azért nagyon fontos, mert az bűnmegelőző hatással bír. Abban az esetben ugyanis, ha e magatartások szervezetből (és így a látencia területéről) történő kikerülése általános tendencia, a felderítéstől való félelem a bűncselekmény elkövetésétől való tartózkodás motívumaként jelenik meg. Ahhoz, hogy egy szervezeti bűncselekmény a bűnüldöző hatóság tudomására jusson, annak a szervezetből tehát ki kell kerülnie.⁶¹ Ez történhet egyrészt hivatalból, azaz a bűnüldöző hatóságok sikeres bünfelderítő aktivitása által. Tekintettel azonban arra, hogy a zárt szervezet e tevékenységgel is magasabb fokon képes rezisztens lenni, a hatóság tudomásszerzésének másik módja, azaz a feljelentés általi tudomásszerzés a szervezeti bűncselekmények esetén eredményesebb bünfelderítő eszköznek bizonyulhat.

⁶⁰ Vö. TEMESI István (2018): A közigazgatási jog alanyai. In TEMESI István (szerk.): *Közigazgatási jog*. Budapest, Dialóg Campus. 102.; VÉRTESY László (2018): A közigazgatás tevékenységfajtái. In TEMESI István (szerk.): *Közigazgatási jog*. Budapest, Dialóg Campus. 204–205.

⁶¹ Vö. KARDOS Sándor István: A rendőri jogsértések között jelentkező korrupció megvalósulási körülményeinek, tendenciáinak vizsgálata a beosztotti állomány körében. Doktori Értekezés. Nemzeti Közszolgálati Egyetem. Budapest, 2016. 61.

A tanulmány a hivatalos személyeket terhelő feljelentési kötelezettség értelmezésével és elemzésével foglalkozik, különös tekintettel a korrupciós bűncselekmény tekintetében fennálló feljelentési kötelezettség értelmezésével, elmulasztásának jogkövetkezményeivel. A hivatalos személyeket terhelő általános feljelentési kötelezettséget a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény 376. §-a írja elő. Egyértelmű és tiszta, kötelezettséget meghatározó, jól körülhatárolható és konkrétizálható címethez intézett normáról van szó, azonban ha mélyebben megvizsgáljuk annak tartalmát és e kötelezettséget a közigazgatási szervek, államigazgatási szervek működése tükrében értelmezzük, azonnal érezhető, hogy a kötelezettek körének meghatározása de facto nehézségekbe ütközik. Az értelmezési nehézséget elsősorban az adja, hogy e szervezetekben többségében hivatalos személyek dolgoznak, és pedig a szervezet hierarchikus felépítésére tekintettel a hierarchia felsőbb fokán álló hivatalos személy tipikusan utasítási joggal rendelkezik. Általános kérdés tehát, hogy a zárt, hierarchikus szervezetrendszeren belül konkrétan kit terhel a szervezeten belül észlelt bűncselekmény feljelentésének kötelezettsége, illetve mikor mondhatjuk azt, hogy a szervezeten belül tevékenységet végző hivatalos személy e kötelezettségét teljesítette.

Tekintettel arra, hogy az államigazgatási szervek végtelen sorának hierarchikus felépítésével kapcsolatos elméleti fejtegetés meghaladná a tanulmány kereteit, különösképpen a rendvédelmi szervek körében megvalósuló korrupciós magatartások feljelentés általi felderítésének vizsgálata, az e körben megvalósuló feljelentési kötelezettség elmulasztásának elemzése a célom.

Bűncselekmény észlelése, gyanújának fennállása esetén feljelentés megtétele általánosságban jogosultság.⁶² Ahogyan azt Tóth Mihály megfogalmazza, a feljelentés akkor kötelezettség, ha annak elmulasztása bűncselekmény,⁶³ azaz nincsen általánosan, mindenkit terhelő feljelentési kötelezettség. Amely deliktum esetén azonban a Btk. törvényi tényállást deklarál, úgy a feljelentés megtétele egyúttal kötelezettséggé is válik, azaz a büntetendőséget megalapozó, mulasztásban álló elkövetési magatartás cselekvési kötelezettségét maga a Btk. írja elő.⁶⁴ A jogalkotó tipikusan kiemelten társadalomra veszélyes bűncselekmények esetén hoz létre ilyen bűncselekményi alakzatot, olyan deliktumokhoz járuló tényállásokat, amelyek

⁶² LÁNG László (2019): A nyomozás megindítása. In BELEGI József (szerk.): *Büntetőeljárás jog. Kommentár a gyakorlat számára*. Harmadik kiadás. Budapest, HVG Orac.763.

⁶³ TÓTH Mihály (2019): A nyomozás. In BELOVICVS Ervin – TÓTH Mihály: *Büntető eljárásjog*. Negyedik, aktualizált kiadás. Budapest, HVG Orac. 258.

⁶⁴ Vö. MEGYERI Gábor: Be. 358–403. In POLT Péter (szerk.): *Kommentár a büntetőeljárás törvényhez*. 1. kötet. Wolters Kluwer Hungary. Budapest, 2018. 750.

felderítéséhez fűződő érdek különösen jelentős.⁶⁵ Az általános feljelentési jogosultsághoz képest fokozott felelősséget megalapozó módon rendelkezik a Be. akkor, amikor a hivatalos személyeket kiemeli a generális „feljelentési lehetőség” köréből, és vonatkozásukban azt valamennyi bűncselekmény tekintetében kötelezettségként fogalmazza meg. A Be. 376. § (2) bekezdése szerint egyebek mellett a hivatalos személy köteles a hatáskörében tudomására jutott, közvádra üldözendő⁶⁶ bűncselekményt feljelenteni.⁶⁷ A hivatalos személy nemcsak a feljelentés megtételére köteles, hanem a nyomozás elősegítésére is.⁶⁸ A Be. idézett rendelkezésének (3) bekezdése szerint a hivatalos személynek a feljelentés megtétele során meg kell jelölnie a bizonyítási eszközöket, valamint egyidejűleg gondoskodnia kell a bűncselekmény nyomainak, a bizonyítási eszközök, valamint az elkobozható vagy vagyonekobjzás alá eső dolgok és vagyon megőrzéséről.

V.1. A feljelentési kötelezettség elmulasztása

A hivatalos személy, a hatóság tagja, valamint a törvényben megjelölt más személy valamennyi, tudomására jutott bűncselekmény vonatkozásában köteles feljelentést tenni. A hivatalos személyeket terhelő feljelentési kötelezettség minden, Btk. különös részben szabályozott bűncselekmény vonatkozásában fennáll, ugyanakkor az eljárásjogi kötelezettség alapító norma ellenére a Be. szankció nélkül hagyja azt a hivatalos személyt, aki a feljelentési kötelezettségét olyan deliktum vonatkozásában mulasztja el, amely tekintetében a Btk. feljelentési kötelezettséget nem deklarálni. Egyértelmű, hogy az eljárásjogi kötelezettségteremtő norma aligha vezethet arra az értelmezésre, hogy a hivatalos személy által elmulasztott, bármilyen deliktummal kapcsolatos feljelentési kötelezettség anyagi jogi értelemben büntetendő feljelentési kötelezettség elmulasztása lenne. Feljelentési kötelezettség elmulasztását, bűnös közömbösséget szankcionáló sui generis büntetőnorma létének hiányában ugyanis büntetőjogi felelősség csak valamely más bűnkapcsolati alakzat feltételeinek megvalósulása esetén állhat fenn, vagy a még el nem követett bűncselekmény feljelentésének elmulasztása esetén az adott deliktumhoz kapcsolódó mulasztásos bűnszegély részesi alakzat

⁶⁵ Vö. LÁNG 2019, 763.

⁶⁶ A jogalkotó logikusan kiveszi a hivatalos személyeket terhelő kötelezettség köréből a magánindítványra üldözendő bűncselekményeket, ugyanis azok vonatkozásában kizárólag a sértett jogosult feljelentést tenni.

⁶⁷ Egyetértek Megyeri álláspontjával, amely szerint a feljelentési kötelezettség teljesítése kivételt képez a különböző, ágazati törvényekben rögzített és hivatalos személyeket terhelő titoktartási kötelezettség alól. Ilyen kötelezettséget deklarálni pl. a közjegyzőkről szóló 1991. évi XLI. törvény 9. § (1) bekezdése (MEGYERI 2018, 750; LÁNG 2019, 764. p.)

⁶⁸ MEGYERI 2018, 750.

alapján történő felelősségmegállapítás bírhat relevanciával. Így például ha a hivatalos személy a tudomására jutott, befejezett bűncselekmény feljelentését azért mulasztja el, hogy ezzel segítséget nyújtson ahhoz, hogy az alapbűncselekmény elkövetője a hatóság üldözése elől meneküljön, úgy bűnpártolásért vonható felelősségre [Btk. 282. § (1) bekezdés a) pont]. A még el nem követett bűncselekmény feljelentésének elmulasztása esetén a mulasztásos bűnsegélyért való felelősséget pedig az alapozza meg, hogy a Be. feljelentésre kötelező normája alapján a hivatalos személyt speciális jogi kötelezettség terheli a bűncselekmény elkövetésének megakadályozására, így ha e kötelezettséget cselekvési lehetősége és képessége ellenére elmulasztja, úgy az alapbűncselekményhez kapcsolódó bűnsegély miatt vonható felelősségre, feltéve, hogy az alapbűncselekmény legalább kísérleti szakba jut.

A Be. hivatalos személyek feljelentési kötelezettségét deklaráló normája általános hivatali kötelezettséget teremt. Amennyiben a hivatalos személy e hivatali kötelességét azért szegi meg, hogy azzal másnak jogtalan előnyt szerezzen, vagy jogtalan hátrányt okozzon, úgy felelőssége álláspontom szerint hivatali visszaélés [Btk. 305. §] elkövetése miatt megállapítható, ahol is a hivatali kötelesség megszegése a feljelentési kötelezettség elmulasztásában áll.⁶⁹ Amennyiben a kötelességszegés megállapítása mellett hiányzik a hivatali visszaélés tényállásszerűségéhez szükséges céltatok valamelyike, úgy a kötelességszegő mulasztása fegyelmi felelősség megállapítását vonhatja maga után.⁷⁰

V.2. Korrupciós bűncselekmény feljelentésének elmulasztása

Abban az esetben, ha hivatalos személy korrupciós magatartásról tudomást szerez, azt haladéktalanul a hatóság tudomására kell hoznia, ugyanis a Btk. értelmében minden hivatalos személyt feljelentési kötelezettség terheli. E kötelezettség elmulasztása büntetőjogi felelősségre vonást eredményez. A jogalkotó a korrupciós bűncselekmények feljelentésére vonatkozó kötelezettséget kiemeli tehát a hivatalos személyeket a Be. alapján terhelő általános feljelentési kötelezettség köréből.⁷¹

A Btk. 300. §-a szerint a korrupciós bűncselekmény feljelentésének elmulasztását követi el az a hivatalos személy, aki e minőségében *hitelt érdemlő tudomást* szerez arról, hogy *még le nem leplezett* vesztegetést, vesztegetés elfogadását,

⁶⁹ Vö. LÁNG 2019, 764.

⁷⁰ Vö. LINDER Viktória (2018): A közigazgatás felelősségi rendszere. In TEMESI István (szerk.): *Közigazgatási jog*. Budapest, Dialóg Campus. 156.

⁷¹ Vö. MEZŐLAKI Erik (2019a): Korrupciós bűncselekmények (Btk. XXVII. Fejezet). In KARSAI Krisztina (szerk.): *Nagykommentár a Büntető Törvénykönyvhöz*. Budapest, Wolters Kluwer Hungary. 681.

hivatali vesztegetést, hivatali vesztegetés elfogadását, vesztegetést bírósági vagy hatósági eljárásban, vesztegetés elfogadását bírósági vagy hatósági eljárásban, befolyás vásárlását vagy befolyással üzérkedést követtek el, és erről a hatóságnak, mihelyt teheti, nem tesz feljelentést. A valamennyi korrupciós bűncselekményhez járuló utólagos bűnkapcsolati alakzatot e formájában 2015 óta tartalmazza a Btk. A jogalkotó azzal, hogy a hivatalos személyeket általánosságban terhelő feljelentési kötelezettségek közül a korrupciós bűncselekményre vonatkozó feljelentés elmulasztásához büntetőjogi felelősségre vonás jogkövetkezményét helyezi kilátásba, kifejezésre juttatja egyrészt a korrupciós bűncselekmények fokozott társadalomra veszélyességét,⁷² a sui generis büntetendőség oka emellett a korrupciós bűncselekmények vonatkozásában fennálló jelentős felderítési nehézségre is visszavezethető. Ahogyan az a normaszövegből egyértelműen látható, a feljelentési kötelezettség csak az elkövetett, de még le nem leplezett bűncselekményre vonatkozik, tehát a készülő korrupciós bűncselekmény feljelentésének elmulasztása nem bűncselekmény. Ennek nyilvánvaló oka az, hogy a korrupciós bűncselekmények elkövetési magatartásait a jogalkotó olyan széles körben határozta meg, hogy valamennyi deliktum már verbális magatartással, a jogtalan előny ígéretével, illetve passzív oldalon az ígéret elfogadásával befejezetté válik, így nehezen lehet olyan esetkört elképzelni, amikor bárki tudomást szerezhet készülő korrupciós bűncselekmény elkövetéséről.

Ahogyan azt Hollán is megállapítja, a hivatalos személy nem vonható felelősségre azért, mert a saját maga által elkövetett passzív hivatali vesztegetést nem jelenti fel,⁷³ hiszen helyes értelmezés alapján senkitől sem várható el, hogy az általa elkövetett bűncselekményt a hatóságok előtt leleplezze. Így amennyiben a bűncselekményt leplező magatartás önálló törvényi tényállásba ütközik, az elvárhatóság kizártsága okán az alapcselekmény vonatkozásában büntetlen utóselekmény lesz. Hasonlóképpen a jogszerű magatartás elvárhatóságának hiánya miatt ex lege nem büntethető a hivatalos személy akkor, ha olyan korrupciós bűncselekményről bír tudomással, amelyet hozzátartozója követett el [Btk. 300. § (2) bekezdés].⁷⁴

⁷² MEZŐLAKI 2019a, 681.

⁷³ HOLLÁN Miklós (2014): *Korrupciós bűncselekmények az új büntetőködexben*. Budapest, HVG Orac. 60.

⁷⁴ Vö. MEZŐLAKI 2019a, 682. p.

V.2.1. Hitelt érdemlő tudomás

A törvényi tényállás a feljelentési kötelezettség teljesítésének implicit idejét, így a bűncselekmény megvalósulását a korrupciós bűncselekmény elkövetéséről való hitelt érdemlő tudomásszerzéshez köti. Rendkívül fontos annak értelmezése, hogy mikortól beszélhetünk a gyanú azon fokáról, amikor a bűnüldöző hatóságokhoz kell fordulni, azaz mit jelent pontosan a hitelt érdemlő tudomás.

Bűncselekményről való tudomásszerzés esetén nyomozás lefolytatása egyértelműen a büntetőeljárás, a bűnüldöző hatóságok feladata, ahhoz azonban, hogy a hivatalos személy tudomása „hitelt érdemlő” legyen, elengedhetetlen olyan „előnyomozási” eljárások, intézkedések lefolytatása, foganatosítása, amelyek a *tudomását alátámasztják*. A „hitelt érdemlő tudomás” tartalmának, kiterjedése mértékének értelmezése egyrészt a hivatalos személy büntetőjogi felelőssége megállapításának feltétele, másrészt viszont – szervezeti integritási szempontokat szem előtt tartva – az általa foganatosítható intézkedések felső korlátait meghatározó fogalom. Tiszta mulasztásos bűncselekményről lévén szó ugyanis, a büntetőjogi felelősség abban a pillanatban beáll, amint a hitelt érdemlő tudomás birtoka ellenére a hivatalos személy szándékosan nem tesz feljelentést feltéve, hogy a feljelentés megtétele tekintetében objektív korlátba nem ütközik. Vajon a *hitelt érdemlőség* egy objektív mérce, avagy e tekintetben sokkal inkább a kötelezett szubjektuma a mérvadó?

A német szakirodalom a hitelt érdemlőség értelmezése tekintetében objektív és szubjektív elmélet között tesz különbséget,⁷⁵ Detert e kettő mellett egy harmadik, középutas értelmezést is ad a hitelt érdemlőség fogalmának. A tisztán szubjektív értelmezés szerint a hitelt érdemlő tudomás akkor állapítható meg, ha a kötelezett a megszerzett ismeretekben hisz. A tisztán objektív teória szerint akkor hitelt érdemlő a tudomás, ha azon körülmények között, ahogyan az ismeretek birtokába jutott, az objektív körülményekkel megegyező valószínűségi következtetésre juthatott.⁷⁶ A középutas értelmezés szerint hitelt érdemlőségről akkor beszélhetünk, ha az egyéni képességek figyelembevétele mellett a laikus átlagmegítélés alapján hitelt érdemlő az ismeret.⁷⁷ A német szakirodalom alapvetően a szubjektív értelmezést

⁷⁵ HESS, Robert (1893): *Die Anzeigepflicht im Strafrecht. Schletter'sche Buchhandlung*. Breslau. 22.

⁷⁶ „Der Unterlassende der erlangten Kenntnis Glauben schenkt.“ „Objektiv: wenn sie nach den Umständen, unter denen sie erlangt worden ist, bei Verständigen Glauben finden konnte.“ DETERT, Erich (1936): *Die Pflicht zur Anzeige drohender Straftaten. Verlag der Schletter'schen Buchhandlung*. Breslau-Neukirch. 55. Vö. HESS 1893, 22–23.

⁷⁷ DETERT 1936, 56.

tekinti irányadónak,⁷⁸ azaz valótlan tények állítása mellett sem vonható felelősségre, aki önmaga hitt a tények valóságát potenciálisan igazoló körülményekben,⁷⁹ függetlenül attól, hogy az átlagos gondossági mérce alapján valóban lehetett-e hinni a körülmények állított tények alátámasztására való alkalmasságában. Detert éppen ezért a fogalom objektív értelmezése mellett foglal állást.⁸⁰

Gál értelmezésében a szubjektív irányzat érhető tetten, álláspontja szerint a „*tudomásszerzés akkor hiteles, ha közvetlen, személyes észlelésen alapul, ide értve az okiratok vagy tárgyi bizonyítási eszközök közvetlen észlelését is*”.⁸¹ Mezőlaki interpretációjában dominánsabban megjelennek objektív elemek is: „*a hivatalos személyi minőségben hitelt érdemlő tudomásszerzés az elkövetőnek a hivatali működése, ügyintézői tevékenysége során olyan tények, körülmények közvetlen, személyes észlelésen alapuló megismerését jelenti, amelyek a korrupciós bűncselekmény elkövetésének megalapozott gyanúját, vagyis fokozott valószínűségét keltik*”. Ilyen alapon a „konkrétumokat nélkülöző szóbeszéd” a feljelentési kötelezettséget nem alapozza meg.⁸² A BH1976.49 számú bírósági döntés egészen egyszerűen akképpen foglal állást e kérdésben, hogy „*hitelt érdemlőnek kell tekinteni általában a szavahihető felnőtt emberek közlését*”. Álláspontom szerint a hitelt érdemlőség fogalma objektív és szubjektív mozzanatok egysége: bűncselekmény elkövetésére utaló tények, körülmények objektív észlelése mellett, azokból objektív alapokon nyugvó valószínűségi következtetés levonása.

V.2.2. „Mihelyt teheti”

A kötelességellenes mulasztás akkor áll fenn, ha az elkövető „mihelyt teheti” nem tesz feljelentés. A normaszöveg nyelvtani értelmezése alapján e tényállási elem a tudomásszerzést követően lényegében azonnali feljelentés megtételének kötelezettségét jelenti.⁸³ Eszerint befejezetté válik a bűncselekmény abban a pillanatban,

⁷⁸ Annak tudományos alapokon való mérlegelése, hogy vajon az objektív, avagy a szubjektív felfogás szerint kell értelmezni a fogalmat, különösen a még el nem követett bűncselekmény feljelentésének elmulasztását kriminalizáló deliktumoknál van óriási jelentősége, hiszen az objektív értelmezés szerint büntetlen az elkövető akkor, ha ugyan tudomással bírt, ám az kétes, hihetetlen volt, a szubjektív teória követése esetén viszont büntethető. DETERT 1936, 56.

⁷⁹ DETERT 1936, 57.

⁸⁰ DETERT 1936, 64.

⁸¹ GÁL István László (2016): Korrupciós bűncselekmények (Btk. XXVII. Fejezet). In POLT Péter (szerk.) *A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény nagykommentárja*. Budapest, Opten Informatikai Kft. 933.

⁸² MEZŐLAKI 2019a, 681.

⁸³ GÁL 2016, 933.

hogy a tettes az objektíve lehetséges *első alkalommal* nem teljesítette feljelentési kötelezettségét.⁸⁴ Álláspontom szerint norma grammatikai értelmezése szerinti „azonnaltságot” úgy kell értelmezni, hogy a hitelt érdemlő tudomás megléte esetén kell objektíve az első lehetséges alkalommal feljelentést tenni, tekintettel arra, hogy a tudásszerzés hitelt érdemlősége hiányában feljelentési kötelezettség nem áll fenn. Ahhoz pedig, hogy a tudomás hitelt érdemlő legyen, szükséges lehet olyan belső eljárások lefolytatása, amely az állított tényeket valószínűségi szinten alátámasztják. Hitelt érdemlő tudomás hiányában történő feljelentés ugyanis a hamis vádért való büntetőjogi felelősséget vonhatja maga után.

V.3. Hitelt érdemlő tudomás hiánya: gondatlan hamis vád

A Btk. 286 § (1) bekezdése szerint büntetendő az, *aki mást bűncselekmény elkövetésével hamisan vádol, vagy más ellen bűncselekményre vonatkozó koholt bizonyítékot hoz a hatóság tudomására.* Az idézett rendelkezés (5) bekezdése alapján a hamis vád szándékos alakzata mellett annak gondatlan megvalósulási formája is büntetendő, nevezetesen gondatlan hamis vádért felel, *aki mást hatóság előtt bűncselekmény elkövetésével azért vádol hamisan, mert gondatlanságból nem tud arról, hogy tényállítása valótlan, vagy a bizonyíték hamis.* A hamis vád gondatlan alakzata esetén a ténybeli tévedés azon esetkörének sui generis büntetendőségéről van szó, amikor a tévedés az elkövető gondatlanságára vezethető vissza. Ebben az esetben az elkövető ugyanis nem tud a vád alapjául szolgáló tény, avagy koholt bizonyíték hamis voltáról,⁸⁵ tévedése viszont arra a körülményre vezethető vissza, hogy a tény valóságtartalma vonatkozásában a kellő körütekintést, gondosságot elmulasztotta, azaz hanyag gondatlansággal nem tanúsította a tőle elvárható gondosságot a tekintetben, hogy a büntetőeljárás megindításának potenciálisan alapul szolgáló tény valós-e.⁸⁶ Mezőlaki idézi e tekintetben a BJD 2815 számú döntést, amely szerint e gondossági kötelesség elmulasztásának oka, így a gondatlan hamis vádért való felelősség ontológiai alapja az, hogy *„az elkövető a bűncselekményre*

⁸⁴ MEZŐLAKI 2019a, 682.

⁸⁵ Természetesen az alappal valósnak vélt, ám objektíve valótlan tények nem alapozzák meg a gondatlan hamis vádért fennálló felelősséget, ugyanígy az sem, ha a hatóság felé történő jelzés során a tényről való tudomás valószínűségi fokát is jelzi a feljelentő a hatóságnak. MEZŐLAKI Erik (2019b): Az igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények (Btk. XXVI. Fejezet). In KARSAI Krisztina (szerk): *Nagykommentár a Büntető Törvénykönyvhöz*. Budapest, Wolters Kluwer Hungary. 611.)

⁸⁶ MEZŐLAKI 2019b, 611.; KÓHALMI László – CSÁK Zsolt (2016): Az igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények (Btk. XXVI. Fejezet). In POLT Péter (szerk.): *A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény nagykommentárja*. Budapest, Opten Informatikai Kft., 852.

*utaló, de hiányos adatokból megalapozatlan következtetéseket von le, és azokat tényként hozza a hatóság tudomására”.*⁸⁷

A szervezeten belüli előnyozási, felderítési eljárás lefolytatása abban az esetben, ha a szervezeten belül bűncselekmény elkövetésére utaló gyanújelek merülnek fel, tehát két okból is kívánatos: a fenti elemzés alapján a feljelentéshez az adott bűncselekmény elkövetéséről hitelt érdemlő tudomással kell bírni. Abban az esetben ugyanis, ha a büntetőeljárás megindítására alkalmas tény objektíve valótlán, és a feljelentőt a hitelt érdemlő tudomás megszerzése tekintetében terheli az elvárt gondossági kötelesség elmulasztása, úgy gondatlan hamis vád miatt a feljelentésre egyébként kötelezett hivatalos személy felelősségre vonható. Azaz a feljelentés alapjául szolgáló tényekről, valamint bizonyítási eszközök valós voltáról történő meggyőződési kötelezettség adja a gondossági kötelesség tartalmát. E gondossági kötelesség elmulasztása ellenére tett feljelentés mentesíti ugyan a kötelezett hivatalos személyt a feljelentési kötelezettség elmulasztása esetén fennálló negatív jogkövetkezmények alól, azonban egyúttal megalapozza a gondatlan hamis vádért fennálló büntetőjogi felelősséget.

Mindezek alapján álláspontom szerint az elemzett feljelentésre kötelező, valamint annak elmulasztása, illetve nem kellő gondossággal történő megtétele esetén büntetőjogi felelősséget alapító normák megalapozzák a szervezeten belüli bűncselekményre utaló jelek esetén a hitelt érdemlő tudomás megszerzése érdekében előnyozási (internal investigation) eljárások lefolytatásának *kötelezettségét*.

⁸⁷ BELOVICS Ervin (2012): Az igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények (Btk. XXVI. Fejezet). In BUSCH Béla (szerk.): *Büntetőjog II. A 2012. évi C. törvény alapján*. Budapest, HVG Orac. 371.; KIS Norbert – HOLLÁN Miklós (2008): *A magyar büntetőjog tankönyve II. Különös rész*. Budapest, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó. 347.; MEZŐLAKI 2019b, 611.

VI. KIT TERHEL A FELJELENTÉSI KÖTELEZETTSÉG ÁLLAMIGAZGATÁSI SZERVEZETRENDSZEREN BELÜL?

VI.1. Hivatalos személy

A Btk. 300. § szerinti korrupciós bűncselekmény feljelentésének elmulasztása sajátképi különös bűncselekmény, azt kizárólag hivatalos személy valósíthatja meg. Szomora két csoportra oszthatja a hivatalos személyek Btk. 459. § (1) bekezdés 11. pontjában meghatározott taxatív listáját: vannak olyan személyek, akik választás útján kerülnek azon, közhatalom gyakorlására jogosító, illetve kötelező tisztségükbe, amely a hivatalos személyi kvalifikációt megalapozza, valamint vannak olyanok, akik nem töltenek be közhatalmi tisztséget, de közhatalmi tevékenységet végző szervnél végzik annak rendeltetésszerű működéséhez szükséges tevékenységüket [(j)-k) pont], konkrét jogszabály felhatalmazása alapján látnak el közhatalmi feladatot.⁸⁸ Nagyon fontos Szomora megállapítása, miszerint a k) pontban felsorolt szervezetek rendeltetésszerű működéséhez tartozó tevékenységet végző személyek kizárólag feladatkörükre tekintettel minősülnek hivatalos személynek, nem pedig kinevezésük, illetve megválasztásuk alapján.⁸⁹ Jelen szabályozás de facto értelmezésével és alkalmazásával kapcsolatos nehézséget egyértelműen az adja, hogy e szervek körében tevékenységet folytató hivatalos személyek köre nem határozható meg in abstracto taxatív, a hivatalos személyi minőséget esetről-esetre „a rendeltetésszerű működéshez szükségesség” klauzulája alapján kell vizsgálni. Ez utóbbit, ahogyan Szomora megfogalmazza, a hatáskörgyakorláshoz kapcsolva kell értelmezni. Azaz „*releváns minden olyan tevékenység, amely végzésére az adott szervet jogszabály jogosítja fel vagy kötelezi*”. (BH2017.213.)⁹⁰ Így nem lesznek

⁸⁸ SZOMORA Zsolt (2019): Záró rész. In KARSAI Krisztina (szerk): *Nagykommentár a Büntető Törvénykönyvhöz*. Budapest, Wolters Kluwer Hungary. 1060.; Vö. *Hollán* 2014. 52.

⁸⁹ SZOMORA 2019, 1062.

⁹⁰ SZOMORA 2019, 1062.

hivatalos személyek az államigazgatási szerveknél⁹¹ dolgozó azon személyek, akik tevékenységüket Mt. hatálya alatt végzik.

A hivatalos személyi speciális tettesi kvalifikáció nem az egyénhez, hanem azon közjogi tisztséghez kötődik, amelyre tekintettel az létrejön. A hivatalos személyt megillető fokozott büntetőjogi védelem, valamint az őt terhelő fokozott felelősség tehát a hivatalos személyi mivolta tekintettel illeti meg, illetve terheli. Ezért hangsúlyozandó, hogy a hivatalos személyi mivolt nem vezethet automatikusan arra az eredményre, hogy a korrupciós bűncselekmény feljelentésének elmulasztása a hivatalos személy ebbéli nemtevése esetén fennáll,⁹² hiszen a törvényi tényállás úgy fogalmaz, hogy hivatalos személyt csak e minőségében *megismert* korrupciós bűncselekmény feljelentésének elmulasztásért terheli büntetőjogi felelősség.⁹³

VI.2. Szervezeti hierarchia

A közigazgatás szervezetrendszerének sajátossága a hierarchikus működés, amely hierarchia jellemzi mind a közigazgatási szervek egymás közötti viszonyrendszerét, mind pedig az egyes közigazgatási szervek belső igazgatási viszonyát.⁹⁴ Temesi megfogalmazása szerint a hierarchia egyik jellemzője, hogy a felettes szerv, illetve személy képes az alárendelt felett akaratát érvényesíteni, azt befolyásolni, és hatalmának érvényesítésére a jog által intézményesített eszközök állnak rendelkezésére.⁹⁵ Amíg a közigazgatási jogtudományban a mai napig nem egyértelműen tisztázott irányítás és a felügyelet fogalmak csak szervezetek között értelmezhető tevékenységeket jelentenek, addig a szervezeten belüli hierarchikus viszonyt jellemző tevékenység a *vezetés*,⁹⁶ amely csak hivatali szervezeti apparátus megléte esetén értelmezhető.⁹⁷ Az adott

⁹¹ A központi államigazgatási szerveket a központi államigazgatási szervekről, valamint a Kormány tagjai és az államtitkárok jogállásáról szóló 2010. évi XLIII. törvény szabályozza. Egyebek mellett e fogalom alá tartoznak a rendvédelmi szervek is, így az e szerveknél, azok rendeltetésszerű működéséhez szükséges tevékenységet végző személyek hivatalos személyek. (Vö. SZOMORA 2019, 1062.; TEMESI 2018, 99.) Rendvédelmi szervek szempontjából releváns háttérnorma továbbá a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvény. (Vö. BALLA Zoltán (2011): A rendészeti közigazgatás. In FAZEKAS Mariann (szerk.): *Közigazgatási jog. Különös rész.* Budapest, Osiris Kiadó. 320.)

⁹² HOLLÁN álláspontja szerint a feljelentési kötelezettség elmulasztása büntetendő, amely büntetendőség független attól, hogy hivatalos személyi minőségben, avagy azon kívül szerzett-e róla tudomást a hivatalos személy. (HOLLÁN 2014, 60.)

⁹³ MEZŐLAKI 2019a, 682.; GÁL 2016, 933.

⁹⁴ TEMESI 2018, 113.

⁹⁵ TEMESI 2018, 102.

⁹⁶ VÉRTESY 2018, 211.

⁹⁷ Az ellenőrzés, mint az irányítás-felügyelet-ellenőrzés fogalmi hármas harmadik tagja igazgatástudományi szempontból mind szervezetek közötti, mind pedig szervezeten belüli viszonyrendszer szempontjából releváns. (Vö. VÉRTESY 2018, 211.)

szervezet hierarchiájának élén tehát annak vezetője áll. Minden más szervezeti egység vagy dolgozó voltaképpen a vezető *alárendeltje*. A vezetés teljes alárendeltséget jelent a hierarchia alacsonyabb fokán álló számára,⁹⁸ azaz az alárendeltek kötvé vannak a főnökük, a vezető utasításaihoz. Ennek jelentése tehát, hogy az államigazgatási szervezetek tevékenységét a hierarchikus elv kapcsolja össze belső igazgatási viszonyrendszer szempontjából azt jelenti, hogy a vezető, a főnök tehát – ahogyan azt Vértesy megállapítja – beékelődik az alárendeltek, a beosztottak és a jogszabályok közé, és mindazon jogi norma végrehajtása tekintetében, amelyet a jogszabály a végrehajtás szabad belátására bíz, a beosztott a főnök *utasítása* által kötelezett.⁹⁹ A hierarchikus viszonyrendszert jellemző utasítás, ha lehet, még erőteljesebben jelen van a rendészeti igazgatás terén, ahol is belső igazgatási jogintézmény a *parancs*.¹⁰⁰ A hierarchikusan szervezett rendszerből eredő utasítási jog, illetve utasításteljesítési kötelezettség egyúttal azt is jelenti, hogy amennyiben e viszonyrendszert alulról felfelé definiáljuk, úgy megállapítható, hogy a hierarchikus szervezeten belül az információ mindig a döntési helyzetben lévő *vezetőt keresi*, ahogyan azt Kovács megfogalmazza: „*a belső információ a szervezeti hierarchiából adódóan alulról felfelé koncentrálódik*”.¹⁰¹

A zárt, hierarchikusan működő államigazgatási szervek, különösen rendészeti szervek működése, in abstracto ismertetett szervezeti kultúrája, szervezeti felépítése álláspontom szerint specifikálja a feljelentési kötelezettség tartalmát, annak mikénti teljesítését. Ezért a tisztviselő és szolgálatadója közötti jogviszony síkján is elengedhetetlen vizsgálni a feljelentés elmulasztásáért fennálló jogi felelősséget.¹⁰² A Btk. 300. §-ban szabályozott tiszta mulasztásos, szándékos bűncselekmény törvényi tényállása a speciális tettesi kvalifikáció fennállása mellett pusztán kötelességtelenes nemtevés esetén befejezetté válik. Hierarchikusan működő államigazgatási szerveken belül azonban korántsem egyszerű választ adni a következő kérdésre: Ki kell, hogy a feljelentés címzettje legyen egy hierarchikusan működő szervezeten belül ahhoz, hogy a hivatalos személy e kötelezettségét teljesítse? Mi történik akkor, ha a szervezeti hierarchia magasabb szintjén álló személy nem tesz feljelentést,¹⁰³ és hitelt érdemlő tudomás ellenére arra beosztottjának sem ad utasítást. Beosztott jogosult vajon utasítás hiányában feljelentést tenni? A következő cím alatt célozom e kérdések megválaszolása.

⁹⁸ TEMESI 2018, 103.

⁹⁹ VÉRTESY László (2018): A közigazgatás tevékenységfajtái. In TEMESI István (szerk.): *Közigazgatási jog*. Budapest, Dialóg Campus. 204.

¹⁰⁰ BALLA 2011, 320.

¹⁰¹ KOVÁCS Gábor (2014): A rendészeti szervezetekben lejátszódó vezetési folyamatok. In *A rendészeti szervek vezetés- és szervezélmélete*. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar. 60.

¹⁰² Vö. LINDER 2018, 147.

¹⁰³ Vö. LINDER 2018, 156.

VI.3. Feljelentési kötelezettség teljesítése hierarchikus szervezeten belül

A korrupciós bűncselekmény feljelentésének elmulasztása tényállás *expressis verbis* elkövetési helyet tartalmaz, a tényállás szerint a feljelentést *hatóságnak* kell megtenni. A jogalkotó nem határozza meg ennél konkrétabban azonban, hogy milyen hatóság előtt kell feljelentést tenni, nem értelmezni a norma, hogy kit, illetve milyen szervet kell hatóságnak tekinteni. Ahhoz tehát, hogy megválaszoljuk azt a kérdést, vajon mikor teljesíti az államigazgatási szervezeten belül közhatalmi jogosítványokkal bíró hivatalos személy a feljelentési kötelezettségét, választ kell adni arra a kérdésre, hogy mit tekintünk hatóságnak, ki, illetve milyen szerv előtt tehető büntetőjogi felelősség elkerülésére alkalmas feljelentés. E kérdés megválaszolásához a hamis vád törvényi tényállásában megfogalmazott hatóság-fogalom jogtudományban, valamint joggyakorlatban való értelmezését hívom segítségül. A hamis vád akkor tényállásszerű, ha a bűncselekmény elkövetésére vonatkozó valótlan tényállítás *hatóság* előtt történik. A jogtudomány és a joggyakorlat a hatóság fogalmát a hamis vád tényállásának megvalósulásának tekintetében tágan értelmezi, így hatóságnak minősül bármely hivatalos személy, vagy bármely közhatalmi tevékenységet kifejtő szerv.¹⁰⁴ Álláspontom szerint éppígy kell értelmezni a hatóság implicit fogalmát a korrupciós bűncselekmény feljelentése tekintetében. Nem kell tehát, hogy olyan hatóságról legyen szó, aki büntetőügyekben eljárni jogosult,¹⁰⁵ a kötelezettséget teljesíti akkor, ha hivatalos személy előtt tesz feljelentést. Mezőlaki álláspontja is erősíti az iménti megállapítást, véleménye szerint ugyanis ha a hivatalos személy nem az arra illetékes hatóságnál tesz feljelentést, az a feljelentés elmulasztásáért nem felel abban az esetben, ha magatartásából kitűnik, hogy az a korrupciós bűncselekmény felfedése céljából történt.¹⁰⁶ Annak oka, hogy a feljelentési kötelezettséget szervezeten belül teljesítettnek kell tekinteni akkor, ha az a kötelezett más, a szervezeti hierarchiában felette álló, intézkedésre jogosult, utasításadási joggal rendelkező személy tudomására hozza az, hogy amennyiben a hivatalos személy akár beosztottjától, bármely más hivatalos személytől szerez tudomást a magatartásról, úgy azon hivatalos személyt is terhelni fogja a feljelentési kötelezettség. Az pedig, aki olyan személynél tesz feljelentés, aki szintén feljelentésre köteles, mentesül a felelősség alól, mert kötelességét teljesítette. Rendvédelmi szervek szempontjából támasztja alá

¹⁰⁴ KÓHALMI—CSÁK 2016, 855.; BELOVICS 2012, 370.

¹⁰⁵ ANGYAL Pál (1940): Hamis vád. In ANGYAL Pál: *A magyar büntetőjog kézikönyve. Pénzhamisítás. Hamis tanulás és hamis eskü. Hamis vád.* Budapest, Attila-nyomda részvénytársaság. 246.

¹⁰⁶ MEZŐLAKI 2019a, 682.

hipotézisemet Kardos azzal a megállapításával, miszerint rendvédelmi szerv tagja által kifejtett bűncselekmény nyomozása nem a fegyelmi jogkört gyakorló előjáró hatásköre. A cselekmény észlelését követően vezetői, parancsnoki hatáskör a feljelentés megtétele az eljárás lefolytatására illetékes szerv felé.¹⁰⁷ A feljelentési kötelezettség teljesítését a hierarchia alacsonyabb fokán álló hivatalos személy vonatkozásában tehát az sem befolyásolja, hogy a bűncselekmény elkövetéséről ily módon tudomást szerző személy éppúgy továbbítja-e az információt az illetékes hatóságnak, ahogyan azt neki tudomására hozták, és amely neki is kötelessége, vagy ezt elmulasztja.¹⁰⁸

Fontos hangsúlyozni, hogy a korrupciós bűncselekmény feljelentésének kötelezettsége minden, a Btk. értelmező rendelkezése szerinti hivatalos személyt saját személyében terhelő, a Btk. kifejezett rendelkezésén alapuló cselekvési kötelezettség, amely nem átruházható, e kötelezettség ily módon nem delegálható, illetve a delegálás a Btk. 300. §-án alapuló kötelezettséget nem szünteti meg. Abban az esetben tehát, ha a kötelezett a feljelentést a szervezeti hierarchia magasabb fokán álló vezetőjének teszi meg, úgy a feljelentési kötelezettség teljesítéséről van szó, nem pedig annak más hivatalos személyre történő delegálásáról. A felettes hivatalos személy kötelezettségét a hitelt érdemlő tudomás megszerzése keletkezteti, amely nem származtatott, szintén a Btk. explicit rendelkezésén alapul, és őt személyében, individuálisan terheli.

Az e cím alatt feltett másik kérdés megválaszolása talán még nehezebb, mint a feljelentési kötelezettség szervezeten belüli teljesítettségének problematikája. Mi lesz a mind szervezeti, mind pedig büntetőjogi szempontból helyes megítélés akkor, ha a beosztott vezetője tudomására hozza a korrupciós bűncselekmény gyanúját, azonban a vezető, avagy arra jogosult személy a gyanút nem vizsgálja ki, és azt nem is továbbítja a büntetőeljárás megindítására, illetve lefolytatására jogosult szervek felé,¹⁰⁹ azaz elköveti a korrupciós bűncselekmény feljelentésének elmulasztása tényállást, emellett – és voltaképpen ezzel szoros okozati összefüg-

¹⁰⁷ KARDOS Sándor István (2016): *A rendőri jogsértések között jelentkező korrupció megvalósulási körülményeinek, tendenciáinak vizsgálata a beosztotti állomány körében*. Doktori Értekezés. Budapest, Nemzeti Közszerológiai Egyetem. 61.

¹⁰⁸ KIS–HOLLÁN 2008. 345.

¹⁰⁹ E helyen lehetne emellett érvelni, hogy abban az esetben, ha a beosztott hivatalos személy nem lát vezetői hajlandóságot a potenciálisan büntetőjogi relevanciával bíró visszaélés felderítése vonatkozásában, úgy az ő feljelentési kötelezettsége feléled, immáron nemcsak a korábban észlelt bűncselekménnyel kapcsolatban, hanem a vezetői mulasztással kapcsolatban is. Ez alapján a hivatalos személy már valóban akkor teljesítené feljelentési kötelezettségét, ha a bűncselekmény elkövetésére vonatkozó gyanúját a szervezetből kijuttatja. Elméleti, dogmatikai síkon egy ilyen érvelésnek abszolút van létjogosultsága, tekintettel azonban arra, hogy az erős, zárt szervezeti felépítés alapvetően is akadályozhatja az önálló kezdeményezések érvényesülését, (lásd: SZAKÁCS Gábor (2014): *A szervezeti kultúra, a szervezeti hatalom a rendvédelmi szerveknél*. In *A rendészeti szervek vezetés- és szervezésmélete*. Budapest, Nemzeti Közszerológiai Egyetem Rendészettudományi Kar. 97.) álláspontom szerint éppen egy ilyen esetben de facto nehezen motiválható extern feljelentés megtételére a beosztott.

gésben – belső előnyozási eljárási (internal investigation) kötelezettségét sem teljesíti. Álláspontom szerint e helyen van óriási jelentősége a szervezet vezetője kontrolljának, más szervek, illetve a szervezeten belül erre feljogosított, a vezetővel voltaképpen mellérendelt jogállásban lévő ellenőrző szervek, illetve személyek tevékenységének. Emellett épp ilyen szervezeti diszfunkció kiküszöbölésére lenne alkalmas a szervezeti kultúra részévé tenni azt, hogy a korrupciós bűncselekményről való tudomást a beosztott ne csak azzal a személlyel legyen köteles közölni, aki felette utasításadási jogkörrel rendelkezik, hanem a szervezeti normák alapján kifejezetten szervezeti visszaélések feltárására jogosult személlyel is. Az a tény, hogy a közvetlen felettesnek, a bejelentő felett utasításadási jogkörrel rendelkező személynek tett feljelentés kevésbé képes garantálni a bejelentő védelmét, anonimitását, szintén a visszaélések feltárására jogosult személynek történő jelentés mellett szóló érv.

E feladat ellátására alkalmas személy lehet az integritás tanácsadó. Abban az esetben, ha a szervezeten belüli bűncselekmény gyanújáról ketten vagy többen tudnak, természetes, hogy kisebb az esély az adekvát reflexió elmaradására, hiszen minél többen tudnak a potenciális visszaélés tényéről, annál kisebb az esély arra, hogy az rejtve marad. Ez pedig azt jelenti, hogy az, akit pozíciójánál fogva, a szervezeti hierarchiából eredően *extern* feljelentési kötelezettség terhel, azt aligha motivált elmulasztani, mert e mulasztása nagy eséllyel szintén nem maradhat látens.

VII. ÖSSZEGZÉS

A tanulmány bevezető fejezetében megfogalmazott hipotézis szerint a szervezeten belüli előnyomozási eljárások intézményesített rendszerének az integrált kockázatkezelési rendszer részét kell képeznie. Álláspontom szerint igazolható, hogy a büntetőjog represszív eszközrendszere – különösen a fentebb kifejtett pozitív generálprevenációs cél megvalósítására törekvés a „represszió általi prevenció” instrumentumával – és az integritási szemlélet jól megfér egymás mellett. A kriminálprevenció csak úgy érhető el, a rendkívül látens szervezeti korrupciós magatartások csak oly módon csökkenthetők, ha a szervezet biztosítja tagjait e magatartásokra való feltétlen reagálásáról, valamint a korrupciós események kezelése a szervezeti kockázatmenedzsment részeként transzparens módon zajlik. A megfelelő transzparencia és a szervezeti integritást sértő események gyanúja esetén a szervezet tagjainak, munkatársainak pozitív, illetve negatív eszközökkel való motiválása annak bejelentésére az intézményesült és ellenőrzött belső kontrollrendszer felelősének hosszú távon nem csak az intern, majd extern repressziót szolgálja, hanem sokkal jelentősebb preventív hatással bír, mint a büntetőjogi felelősségre vonással való normatív fenyegetettség. A transzparencia mellett a diszkréció is alapvető elve kell, hogy legyen a potenciális korrupciófelderítő intern eljárásoknak, így különösen az intern whistleblowing tekintetében biztosítani kell a bejelentő védelmét és anonimitását, amely garancia egyúttal teszi az intézményt hatékony felderítő eszközzé, a majdani represszió előkapujává, a rendszer helyes működése esetén pedig preventív eszközként is szolgál. Az intern eljárások lefolytatásának korlátja azok törvényessége, célszerű alkalmazása, valamint a privátszféra védelme. Mindezek alapján álláspontom szerint indokolt és kívánatos az integritási szemlélet erősítése az kockázatkezelési rendszer terén, adekvát belső visszaélés-felderítési rendszer kiépítése, ill. korrupciós magatartások célzott felderítésére való konkretizálása. Fontos hangsúlyozni, hogy amennyiben korrupciós magatartás gyanúja a belső eljárások lefolytatása alapján felmerül, úgy az már nem lehet kizárólag szervezeti ügy. Az állam büntetőhatalmát a szervezeti intézkedések nem pótolják, kriminálprevenció szempontjából azok a korrupciómegelőzés hatékonyságát növelik, bűnüldözési szempontból pedig az állami büntetőmonopólium érvényesülését szolgálják.

A zárt, hierarchikus államigazgatási szervezeten belül elkövetett korrupciós bűncselekmény felderítésének leghatékonyabb eszköze a feljelentés megtétele, ezáltal annak a bűnüldöző hatóságok tudomására hozása. Ez a legfőbb oka annak, hogy a jogalkotó fokozott felelősséggel terheli a hivatalos személyeket akkor, ha hitelt érdemlő tudomást szereznek korrupciós bűncselekmény elkövetéséről. A feljelentés elmulasztása estükben büntetőjogi felelősségre vonást eredményez. Annak megválaszolása azonban, hogy a hierarchikus szervezeten belül ki köteles feljelentést tenni, ki lesz a felelősségelkerülésre alkalmas feljelentés megtételének címzettje, gondos vizsgálatot igényel.

Álláspontom szerint, ha a beosztott hivatalos személy tudomást szerez korrupciós bűncselekmény elkövetéséről, ő a feljelentési kötelezettségét teljesíti azzal, hogy bármely, az ő vonatkozásában utasításadási joggal, intézkedési kompetenciával rendelkező hivatalos személy tudomására hozza a bűncselekmény gyanúját. Ez esetben a feljelentési kötelezettség elmulasztása deliktumért nem vonható felelősségre. A feljelentési kötelezettség a szervezeten belül tehát bejelentési kötelezettségként értelmezhető, a tényállásban megfogalmazott hatóság lesz bármely, a bűncselekményt észlelő beosztottnál a szervezeti hierarchiában magasabb fokon álló hivatalos személy, akit ily módon megszerzett ismeret alapján immáron saját személyében terheli a korrupciós bűncselekmény feljelentésének kötelezettsége.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- ANGYAL Pál (1940): Hamis vád. In ANGYAL Pál: *A magyar büntetőjog kézikönyve. Pénzhamisítás. Hamis tanulás és hamis eskü. Hamis vád.* Budapest, Attila-nyomda részvénytársaság. 217–269.
- BALLA Zoltán (2011): A rendészeti közigazgatás. In FAZEKAS Mariann (szerk.): *Közigazgatási jog. Különös rész.* Budapest, Osiris Kiadó. 319–349.
- BELOVICS Ervin (2012): Az igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények (Btk. XXVI. Fejezet). In BUSCH Béla (szerk.): *Büntetőjog II. A 2012. évi C. törvény alapján.* Budapest, HVG Orac. 362–422.
- BÖCKLER, Hans (2011): *Whistleblowing.* Düsseldorf, Setzkasten GmbH.
- BÜRKLE, Jürgen (2004): Weitergabe von Informationen über Fehlverhalten in Unternehmen (Whistleblowing) und Steuerung auftretender Probleme durch ein Compliance-System. *Der Betrieb* Vol 57. No. 40. 2158–2161.
- C. KNIERIM, Thomas (2012): Erfordernisse und Grenze der Internal Investigation. In ROTSCH, Thomas szerk.: *Wissenschaftliche und praktische Aspekte der nationalen und internationalen Compliance-Diskussion.* Baden-Baden, Nomos Verlag.
- CURTI, Hennig (1999): *Abschreckung durch Strafe. Eine ökonomische Analyse der Kriminalität.* Wiesbaden, Deutscher Universitäts-Verlag.
- DETERT, Erich (1936): *Die Pflicht zur Anzeige drohender Straftaten.* Verlag der Schletter'schen Buchhandlung. Breslau-Neukirch.
- Egy szilárd integritási rendszer felé: A megvalósítás eszközei, folyamatai, strukturái és feltételei.* Global Forum on Public Governance. GOV/PGC/GF(2009)1.
- FRISCH, Wolfgang (2014): Zum Zweck der Strafandrohung. Ein Beitrag zur Theorie von der positiven Generalprävention. In HEFENDEHL, Roland – HÖRNLE, Tatjana – GRECO, Luis (szerk.): *Streitbare Strafrechtswissenschaft. Festschrift für Berndt Schünemann zum 70. Geburtstag am 1. November 2014.* Berlin, De Gruyter. 56–68.
- GÁL István László (2016): Korruptciós bűncselekmények (Btk. XXVII. Fejezet). In POLT Péter (szerk.): *A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény nagykommentárja.* Budapest, Opten Informatikai Kft. 913–934.
- GEIS, Norbert (1997): Korruption in Staat und Wirtschaft. In REICHMANN, Heinz – SCHLAFFKE, Winfried – THEN, Werner: *Korruption in Staat und Wirtschaft.* Köln, Deutscher Instituts-Verlag.
- GNEUSS, Stephan (2002): *Strafmildernde Strafanzeige und Korruptionsbekämpfung. Eine rechtsökonomische Analyse.* Wiesbaden, Springer Fachmedien GmbH.

- GRUPP, Bruno (2001): *Korruptionsabwehr in der öffentlichen Verwaltung. Bestechungsschwerpunkte und Begleitdelikte – Professionelle amstinterne Korruptionsanalyse – Antikorruptionskonzept für Behörden, Unternehmen und Anstalten*. Expert Verlag, Renningen-Malmsheim.
- HEESEN, Eva (2003): *Selbstanzeige als Instrument zur Kriminalitätsbekämpfung. Eine Rechtsökonomische Analyse*. Frankfurt am Main, Deutscher Universitäts-Verlag.
- HEFENDEHL, Roland (2009): Alle lieben Whistleblowing. In BÖSE, Martin – STERNBERG-LIEBEN, Detlev (Hrsg.): *Festschrift für Knut Amelung zum 70. Geburtstag*. Berlin. 617–642.
- HESS, Robert (1893): *Die Anzeigepflicht im Strafrecht. Schletter'sche Buchhandlung*. Breslau.
- HOLLÁN Miklós (2015): A korrupció tilalomfái: korrupciós bűncselekmények integritásszemléletben. In DARGAY Eszter – JUHÁSZ Lilla Mária szerk.: *Antikorrupció és integritás*. Budapest, Nemzeti Közszerzői Egyetem. 131–148.
- HOLLÁN Miklós (2014): *Korrupciós bűncselekmények az új büntetőködexben*. Budapest, HVG Orac.
- KARDOS Sándor István (2016): *A rendőri jogsértések között jelentkező korrupció megvalósulási körülményeinek, tendenciáinak vizsgálata a beosztotti állomány körében*. Doktori Értekezés. Budapest, Nemzeti Közszerzői Egyetem.
- KIS Norbert – HOLLÁN Miklós (2008): *A magyar büntetőjog tankönyve II. Különös rész*. Budapest, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó.
- Klotz PÉTER (2017): Rendvédelmi szervek: integritás ante portas. *Magyar Rendészet*, 17. évf. 1. sz. 91–102.
- KOVÁCS GÁBOR (2014): A rendészeti szervezetekben lejátszódó vezetési folyamatok. In *A rendészeti szervek vezetés- és szervezéselmélete*. Budapest, Nemzeti Közszerzői Egyetem Rendésztudományi Kar. 57–92.
- KÓHALMI László – CSÁK Zsolt (2016): Az igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények (Btk. XXVI. Fejezet). In POLT Péter (szerk.): *A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény nagykommentárja*. Budapest, Opten Informatikai Kft. 849–912.
- LÁNG László (2019): A nyomozás megindítása (Be. LIX. Fejezet). In BELEGI József (szerk.): *Büntetőeljárás jog. Kommentár a gyakorlat számára*. Harmadik kiadás. HVG Orac, Budapest, 2019. 761–776.
- LINDER Viktória (2018): A közigazgatás felelősségi rendszere. In TEMESI István (szerk.): *Közigazgatási jog*. Budapest, Dialóg Campus. 141–161.
- MADAI Sándor (2012): A költségvetési szervek vagyongazdálkodásával kapcsolatos korrupciós bűncselekmények Magyarországon – összefüggések a költségvetési szervek körében felmért korrupciós kockázati tényezőkkel. In SZENTE ZOLTÁN szerk.: *Elemzések a közszféra korrupciós kockázatairól*. Gyűjteményes tanulmánykötet a 2011. évi integritás felmérés adataiból. Budapest, Állami Számvevőszék. 63–77.
- MEGYERI GÁBOR (2018): Be. In POLT Péter (szerk.): *Kommentár a büntetőeljárás törvényhez*. 1. kötet. Budapest, Wolters Kluwer Hungary. 358–403.

- MEZŐLAKI Erik (2019a): Korrupciós bűncselekmények (Btk. XXVII. Fejezet). In KARSAI Krisztina (szerk): *Nagykommentár a Büntető Törvénykönyvhöz*. Budapest, Wolters Kluwer Hungary. 652–682.
- MEZŐLAKI Erik (2019b): Az igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények (Btk. XXVI. Fejezet). In KARSAI Krisztina (szerk): *Nagykommentár a Büntető Törvénykönyvhöz*. Budapest, Wolters Kluwer Hungary. 609–650.
- MOLNÁR Erzsébet (2016): A vállalkozáson belüli előnyozási eljárás interdiszciplináris kontextusban. *Jogtudományi Közlöny*, 71. évf. 9. sz. 458–468.
- MOMSEN, Carsten (2011): Internal Investigations zwischen arbeitsrechtlicher Mitwirkungspflicht und strafprozessualer Selbstbelastungsfreiheit. *Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik (ZIS)*, Vol 7. No. 6. 508–516.
- MONTIEL, Juan Pablo (2013): Unternehmerische „Selbstreinigung“ Compliance-Programme, interne Untersuchungen und Neutralisierung strafrechtlicher Risiken. In KUHLEN, Lothar – KUDLICH, Hans – URBINA, de Ortiz: *Compliance und Strafrecht*. Köln, C. F. Müller.
- NAGY Ferenc (2017): Megjegyzések a negatív generális prevenció teóriájáról. *Forum Acta Juridica et Politica*, 183–198.
- POPPE, Sina (2013): Compliance und Strafrecht. In INDERST, Cornelia – BANNENBERG, Brigitta – POPPE, Sina: *Compliance. Aufbau – Management – Risikobereiche*. München, C. F. Müller.
- ROTSCH, Thomas (2015): Grundlagen. Criminal Compliance – Begriff, Entwicklung, theoretische Grundlegung. In ROTSCH, Thomas: *Criminal Compliance*. Baden-Baden, Nomos.
- ROTSCH, Thomas – WAGNER, Markus (2015): Whistleblowing. In ROTSCH, Thomas: *Criminal Compliance*. Baden-Baden, Nomos. 1308–1353.
- SPEHL, Stephan – MOMSEN, Carsten – GRÜTZER, Thomas (2013): Unternehmensinterne Ermittlungen – Ein internationaler Überblick – Teil I.: Einleitung unternehmensinterner Ermittlungen. *CCZ*, Vol 6. No. 6. 260–265.
- STOBER, Rolf (2015): Compliance für die öffentliche Verwaltung – eine Notwendigkeit? In: STOBER, Rolf – ORTHMANN, Nicola (Hrsg.): *Compliance. Handbuch für die öffentliche Verwaltung*. Stuttgart, W. Kohlhammer GmbH.
- SZAKÁCS Gábor (2014): A szervezeti kultúra, a szervezeti hatalom a rendvédelmi szerveknél. In *A rendészeti szervek vezetés- és szervezéstudománya*. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar. 93–113.
- SZOMORA Zsolt (2019): Záró rész. In KARSAI Krisztina (szerk): *Nagykommentár a Büntető Törvénykönyvhöz*. Budapest, Wolters Kluwer Hungary. 1049–1089.
- TEMESI István (2018): A közigazgatási jog alanyai. In TEMESI István (szerk.): *Közigazgatási jog*. Budapest, Dialóg Campus. 91–114.
- THEILE, Hans – GATTER, Marcelle Janina – WIESENACK, Tobias (2014): Domesticierung von Internal Investigations? *ZSTW*, Vol. 126. No. 4. 803–843.

- TÓTH Mihály (2019): A nyomozás. In BELOVICS Ervin – TÓTH Mihály: *Büntető eljárásjog*. Negyedik, aktualizált kiadás. Budapest, HVG Orac.
- VÁRADI Piroska – VARGA Róbert (2015): A Nemzeti Védelmi Szolgálat korrupcióellenes tevékenysége. In DARGAY Eszter – JUHÁSZ Lilla Mária (szerk.): *Antikorrupció és integritás*. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem. 149–162.
- VIEBRANZ, Jörg (2010): *Möglichkeiten unternehmerischer Korruptionsprävention*. Bayreuth, Verlag für Nationalökonomie, Management und Politikberatung.
- VÉRTESY László (2018): A közigazgatás tevékenységfajtái. In TEMESI István (szerk.): *Közigazgatási jog*. Budapest, Dialóg Campus. 201–222.

A Nemzeti Közszolgálati Egyetem kiadványa.

Ludovika Egyetemi Kiadó Nonprofit Kft.

1089 Budapest, Orczy út 1.

Telefon: 06 (30) 426 61 16

E-mail: info@ludovika.hu

A kiadásért felel: Koltányi Gergely ügyvezető

Felelős szerkesztő: Karácsony Fanni

Olvasószerkesztő: Simann Karola

Tördelőszerkesztő: Mikes Vivien

ISBN 978-963-531-432-4